

บทสรุปผู้บริหาร

ยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นมปี 2560-2569 จัดทำขึ้นภายใต้สภาพปัญหาและผลกระทบต่ออุตสาหกรรมโคนม ในบริบทการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมโคนมโลก เปรียบเทียบกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมโคนมไทย โดยใช้แนวคิดและหลักการในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักเศรษฐกิจชุมชน กรอบแนวคิด Thailand 4.0 และหลักประกันความเสี่ยงเชื่อมโยงความสอดคล้องของแผนยุทธศาสตร์กับกรอบแนวคิดและนโยบายอื่น ๆ อาทิ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 Thailand 4.0 นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรและปศุสัตว์ นโยบายยกระดับนมโรงเรียนให้ได้มาตรฐานสากล และความตกลงการค้าเสรี

ยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นมปี 2560-2569 ประกอบด้วย

วิสัยทัศน์ : อุตสาหกรรมโคนมไทยทั้งระบบ ได้มาตรฐานสากลภายใน 10 ปี

- พันธกิจ :
- 1) การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและองค์กรโคนม
 - 2) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม และองค์กรโคนม
 - 3) การเพิ่มกำไรสุทธิ (Net Profit) ในการเลี้ยงโคนม
 - 4) พัฒนาอุตสาหกรรมโคนมตลอดห่วงโซ่อุปทานสู่มาตรฐานสากล
 - 5) การส่งเสริมการบริโภคนมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์นม ให้สามารถแข่งขันได้ในเวทีอาเซียนและภูมิภาคอื่น
 - 6) การพัฒนาฐานข้อมูลโคนมหลัก เป็นระบบฐานข้อมูลเดียว
 - 7) การวิจัย พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้การเลี้ยงโคนมให้กับเกษตรกร

วัตถุประสงค์ :

- 1) เพื่อสร้างความเข้มแข็งในองค์กรโคนม และบูรณาการการบริหารจัดการอุตสาหกรรมโคนมของประเทศ
- 2) เพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรในการผลิตน้ำนมโค
- 3) เพื่อพัฒนาระบบอุตสาหกรรมนมของประเทศให้ยั่งยืน เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมนมของประเทศ มีมาตรฐานปลอดภัยต่อผู้บริโภค และสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

เป้าประสงค์:

- 1) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและองค์กรโคนมมีความเข้มแข็ง
- 2) น้ำนมในประเทศมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล
- 3) ผลิตภัณฑ์นมมีความหลากหลาย และตอบสนองผู้บริโภคในแต่ละช่วงอายุ

ตัวชี้วัด :

- 1) องค์กรโคนมบริหารงานมีกำไรและจำนวนสมาชิกใช้บริการองค์กรเกษตรกรไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
- 2) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี
- 3) ค่าเฉลี่ยผลผลิตน้ำนมโคต่อตัวต่อวัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 4 ต่อปี
- 4) ฟาร์มโคนมได้รับมาตรฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 90

- 5) คุณภาพน้ำนมดิบผ่านเกณฑ์มาตรฐานเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี
 - 5.1 คุณภาพน้ำนมดิบระดับฟาร์มโคนมของจำนวนฟาร์มทั่วประเทศ
 - 1) ค่าโซมาติกเซลล์ ไม่เกิน 400,000 เซลล์/มิลลิลิตร
 - 2) **เนื้อมันไม่รวมมันเนย** ไม่น้อยกว่าร้อยละ 8.75
 - 3) ไขมัน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 3.75
 - 5.2 คุณภาพน้ำนมดิบระดับศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ
 - มีจำนวนจุลินทรีย์ไม่เกิน 300,000 CFU/มิลลิลิตร
- 6) สถานที่ผลิตผ่านมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 ของสถานที่ผลิตที่ได้รับการตรวจประเมิน
- 7) ผลิตรัณฐานนม ณ สถานที่ผลิตและสถานที่จำหน่าย มีคุณภาพมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 ของผลิตรัณฐานที่สุ่มเก็บตัวอย่าง
- 8) อัตราการบริโภคนมพร้อมดื่มภายในประเทศจากเดิม **17.24** ลิตร/คน/ปี เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4 ต่อปี เป็น **25.54** ลิตร/คน/ปี
- 9) มูลค่าการส่งออกผลิตรัณฐานนมทั้งหมด เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ต่อปี
- 10) มีศูนย์ข้อมูลในการบริหารจัดการอุตสาหกรรมโคนมของประเทศไทย ภายใน พ.ศ. 2561

ประเด็นยุทธศาสตร์ :

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและองค์กรโคนม
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาการผลิตน้ำนมโคและอุตสาหกรรมโคนมให้ได้มาตรฐานสากล
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมการบริโภคนมและพัฒนาผลิตรัณฐานนมเพื่อการแข่งขันระดับนานาชาติ
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการใช้ประโยชน์
- ยุทธศาสตร์ที่ 5 การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้การเลี้ยงโคนมให้กับเกษตรกร

แนวคิดการกำกับ ติดตามและประเมินผลใช้วิธีการประเมินผลเพื่อการพัฒนา (Developmental Evaluation) โดยแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับ ติดตามและประเมินผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ มีหน้าที่กำหนดแนวทาง วิธีการติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์ ดำเนินการติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์รายงานผล และเสนอความเห็นที่ได้จากการติดตามและประเมินผลต่อคณะกรรมการโคนมและผลิตรัณฐานนมเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

นิยามศัพท์

วิสัยทัศน์	คือ ตำแหน่งหรือภาพขององค์กรในอนาคตภายในกรอบระยะเวลาหนึ่ง ๆ
พันธกิจ	คือ ขอบเขตหรือหน้าที่ที่ต้องทำให้บรรลุวิสัยทัศน์
วัตถุประสงค์	คือ ผลสำเร็จหรือผลลัพธ์ที่ต้องการในอนาคตที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย
เป้าประสงค์	คือ สิ่งที่ปรารถนาจะบรรลุประสบความสำเร็จแล้วกลุ่มเป้าหมายได้รับผลประโยชน์ และได้รับประโยชน์อย่างไร
ตัวชี้วัด	คือ สิ่งที่จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าสามารถปฏิบัติงานบรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ได้หรือไม่
ค่าเป้าหมาย	คือ ตัวเลข หรือค่าของตัวชี้วัดความสำเร็จที่หน่วยงานต้องการบรรลุ
ยุทธศาสตร์	คือ แผนงานหรือทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และพันธกิจ หรือวิธีการหรือ ขั้นตอนที่จะปฏิบัติ
กลยุทธ์	คือวิธีดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ประสงค์ กำหนดขึ้นจากการพิจารณาปัจจัยแห่งความสำเร็จ (critical success factors) เป็นสำคัญ
ผลผลิต	คือ สิ่งของหรือบริการที่เป็นรูปธรรมที่องค์กรจัดให้
ผลลัพธ์	คือ ผลสุดท้ายที่ต้องการให้เกิดกับกลุ่มเป้าหมาย

(ที่มา : ดัดแปลงจาก <http://www.vettech.ku.ac.th/wordpress/archives/132>

และ Forum:คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์<http://www.flas.kps.ku.ac.th/forum/index.php>)

มาตรฐาน คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องเป็นเกณฑ์สำหรับเทียบกำหนดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

(ที่มา: พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

มาตรฐานสากล เป็นมาตรฐานที่อ้างอิงตามมาตรฐาน Codex โดยคณะกรรมการวิชาการโครงการมาตรฐานอาหาร FAO/WHO (Codex Alimentarius Commission - CAC) มีหน้าที่กำหนดมาตรฐานอาหารให้เป็นมาตรฐานสากลมาตรฐาน Codex จึงเป็นมาตรการที่เหมาะสมทางด้านการปลอดภัยอาหารในการปกป้องความปลอดภัยของผู้บริโภคและอำนวยความสะดวกต่อการค้า องค์การการค้าโลก (World Trade Organization –WTO) จึงให้การยอมรับ และแนะนำให้ประเทศใช้มาตรฐานระหว่างประเทศเพื่อกำหนดมาตรการของประเทศและจะใช้เป็นมาตรการที่จะเป็นข้อตัดสินในกรณีที่เกิดข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศ

(ที่มา: <http://www.acfs.go.th/codex/>)

องค์กรโคนม คือ การรวมกลุ่มกันอย่างมีเหตุผลของบุคคลกลุ่มหนึ่งเพื่อดำเนินกิจการโคนมหรือเกี่ยวข้องกับโคนมให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีทั้ง องค์กรที่แสวงหาผลกำไร และ องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร

(ดัดแปลงจากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี และ <https://www.gotoknow.org/posts/360917>)

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	1
นิยามศัพท์	3
บทที่ 1 สถานการณ์อุตสาหกรรมโคนม	5
1.1 อุตสาหกรรมโคนมของประเทศไทย	5
1.2 การผลิต การตลาดและแนวโน้มอุตสาหกรรมโคนม	7
1) ภาวะอุตสาหกรรมโคนมโลก	7
2) ภาวะอุตสาหกรรมโคนมไทย	10
1.3 สภาพปัญหาและผลกระทบต่ออุตสาหกรรมโคนม	12
1) บริบทการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมโคนมโลก	12
2) บริบทการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมโคนมไทย	13
1.4 บทสรุป	16
บทที่ 2 ยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นม	17
2.1 เหตุผลความจำเป็นการจัดทำยุทธศาสตร์โคนม	17
2.2 แนวคิดและหลักการในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์	17
2.3 ความสอดคล้องของแผนยุทธศาสตร์กับกรอบแนวคิดและนโยบายอื่น ๆ	19
2.4 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัจจัยคุกคาม	24
2.5 วิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าประสงค์	27
2.6 กรอบยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นม ปี 2560-2569	29
บทที่ 3 การกำกับ ติดตามและประเมินผล	36
3.1 การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ภายใต้กลไกคณะกรรมการ	36
3.2 การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ภายใต้หน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุน	36
3.3 การกำกับ ติดตามและประเมินผล	36
3.4 ผลสำเร็จในภาพรวมของแผนยุทธศาสตร์	38
บรรณานุกรม	39

บทที่ 1

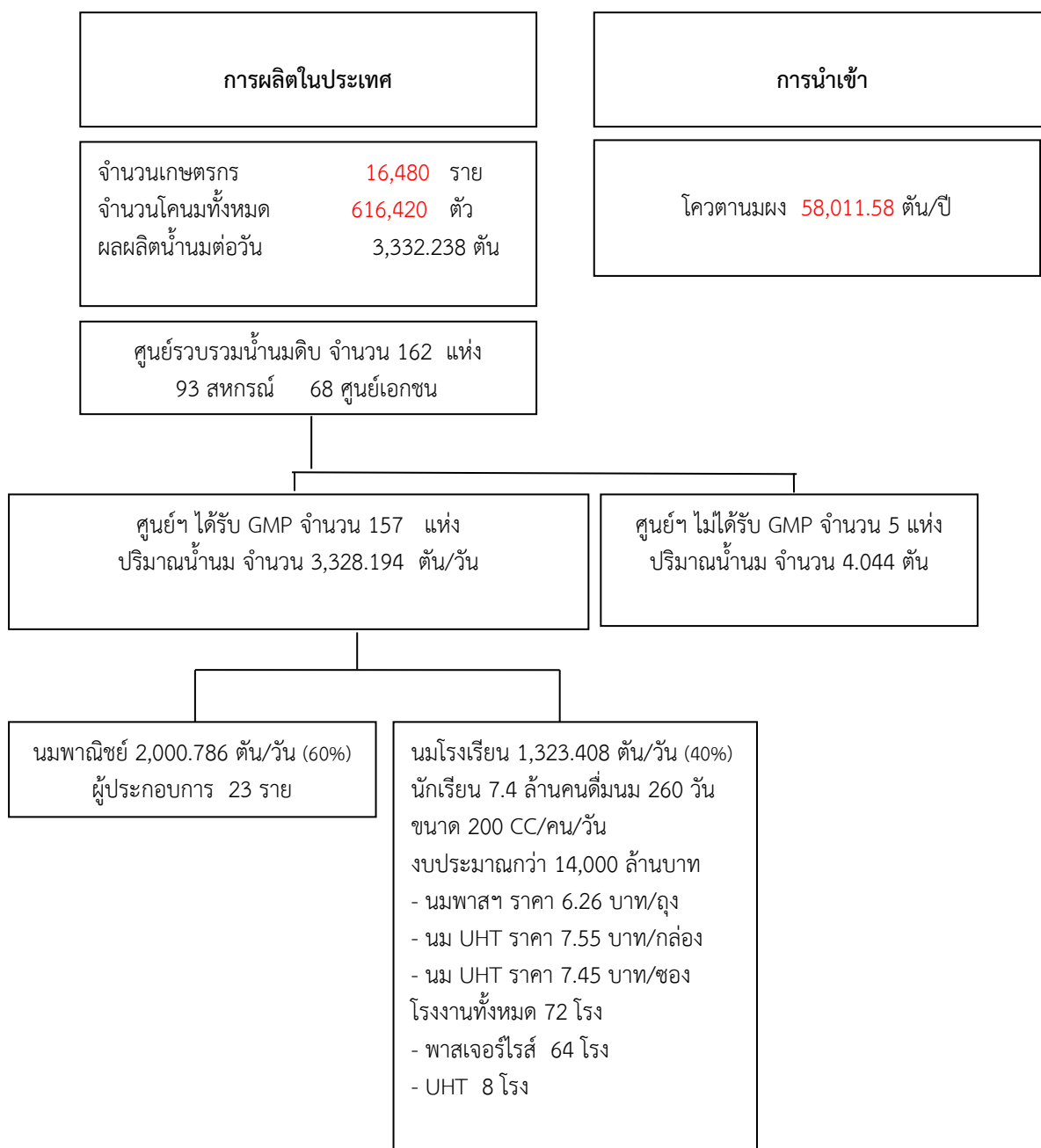
สถานการณ์อุตสาหกรรมโคนม

1.1 อุตสาหกรรมโคนมของประเทศไทย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศเดนมาร์กเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2503 ทรงสนพระทัยในกิจการเลี้ยงโคนมเป็นอย่างมาก ทางรัฐบาลเดนมาร์กได้ถวายโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมโดยได้จัดส่งผู้เชี่ยวชาญมาสำรวจ จัดทำโครงการและจัดสร้างฟาร์มโคนมไทย-เดนมาร์ก ขึ้นที่สถานีพืชอาหารสัตว์มวกเหล็ก กรมปศุสัตว์ อ.มวกเหล็ก จ. สระบุรี เมื่อพ.ศ.2504 ในการนี้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และเจ้าเฟรดเดอริกที่ 9 แห่งประเทศเดนมาร์กได้เสด็จมาเป็นประธานในพิธีเปิดฟาร์มเมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2505 แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการเลี้ยงโคนมยังเป็นไปได้ช้ามาก และการตีมนมของคนไทยก็ยังอยู่ในวงจำกัด จึงมีการรณรงค์ให้มีการตีมนมกันอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 ทำให้การตีมนมมีปริมาณสูงขึ้น มีการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมจากต่างประเทศมากขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ.2530 รัฐบาลได้มีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการเลี้ยงโคนมกันมากขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาผลผลิตการเกษตร เช่น มันสำปะหลัง และข้าวล้นตลาดและราคาคงต่ำ รวมทั้งกรมปศุสัตว์ได้รับงบประมาณในปี พ.ศ.2531 สำหรับการจัดหาโคนมให้เกษตรกร ในพื้นที่ อ.วังน้ำเย็น จ.ปราจีนบุรี จำนวน 200 ราย และ ต.เขาขลุ่ย อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี จำนวน 100 ราย จากนั้นก็ได้มีการขยายโครงการในจังหวัดต่างๆ เพิ่มขึ้นอีกมากมาย นอกจากนี้รัฐบาลได้มีโครงการส่งเสริมให้ประชาชนตีมนมเพื่อสุขภาพ ต้องการให้ประชาชนชาวไทยมีร่างกายสูงใหญ่ขึ้นจากเดิม โดยการส่งเสริมให้เด็กเล็กในโรงเรียนตีมนมที่เรียกว่าโครงการ"นมโรงเรียน" ในปี พ.ศ.2536 โดยเริ่มจากชั้นอนุบาลก่อน และจะเพิ่มปีละ 1 ชั้นเรียนจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีงบประมาณ 2539 โดยนักเรียนได้รับนมตีมนมคนละ 200 ซีซี/คน/วัน จำนวน 200 วัน และในปัจจุบันได้ขยายระยะเวลาเพิ่มเป็น 260 วัน

ในปี 2558 ประเทศไทยมีจำนวนโคนมทั้งหมด 608,367 ตัว เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.55 จำนวนแม่โครีตนมเท่ากับ 232,115 ตัว เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.89 มีผลผลิต 1,084,162 ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.58 เนื่องจากลูกโคนมเกิดใหม่ในรอบปีและจำนวนแม่โครีตนมเฉลี่ยในรอบปีมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากแม่โคสาวที่เข้ามาทดแทน และการส่งออกโคนมไปประเทศเวียดนามเริ่มชะลอตัวลงตั้งแต่ช่วงปี 2557 รวมถึงราคาน้ำมันดิบอยู่ในเกณฑ์ดี จึงจูงใจให้เกษตรกรเก็บรักษาแม่โคไว้และปรับสัดส่วนของแม่โครีตนมในฝูงให้เหมาะสม มีการบริหารจัดการฟาร์มที่เป็นระบบตามมาตรฐานฟาร์มที่ดีและมีประสิทธิภาพในการเลี้ยง ทำให้มีอัตราการให้น้ำนมสูงขึ้นและน้ำนมดิบมีคุณภาพดีขึ้น ทั้งนี้ ในปี 2559 มีผลผลิตน้ำนมดิบเท่ากับ 3,332.238 ตัน/วัน น้ำนมดิบที่ผลิตได้จะส่งให้ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบจำนวน 162 แห่ง แบ่งเป็นศูนย์รวบรวมน้ำนมของสหกรณ์โคนม จำนวน 93 แห่ง และศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบของภาคเอกชน จำนวน 68 แห่ง โดยศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบดังกล่าวได้รับการรับรอง GMP แล้วจำนวน 157 แห่ง มีปริมาณน้ำนมดิบรวมทั้งสิ้น 3,328.194 ตัน/วัน สำหรับผลิตนมพาสเจอร์ไรส์ 2,000.786 ตัน/วัน คิดเป็นร้อยละ 60 ของปริมาณน้ำนมดิบ ซึ่งมีผู้ประกอบการจำนวน 23 ราย และที่เหลืออีกร้อยละ 40 หรือเท่ากับ 1,323.408 ตัน/วัน ส่งให้โรงงานแปรรูปนม จำนวน 72 แห่ง สำหรับผลิตนมโรงเรียนให้นักเรียนชั้น ป.1-6 จำนวน 7.4 ล้านคน จำนวน 260 วัน

โครงสร้างอุตสาหกรรมนมของประเทศไทย (2559)

ที่มา : ดัดแปลงจากคณะกรรมการบริหารนมทั้งระบบ

1.2 การผลิต การตลาด และแนวโน้มอุตสาหกรรมโคนม

1) ภาวะอุตสาหกรรมโคนมโลก

1.1 การผลิต

ปี 2555-2559 จำนวนโคนมในประเทศผู้ผลิตที่สำคัญของโลก มีอัตราเพิ่มร้อยละ 1.60 ต่อปี โดยในปี 2559 มีจำนวนโคนมรวม 140.90 ล้านตัว เพิ่มขึ้นจาก 139.73 ล้านตัว ของปี 2558 ร้อยละ 0.84 ประเทศที่มีการเลี้ยงโคนมมากที่สุดคือ ประเทศอินเดีย มีจำนวนโคนมรวม 54.50 ล้านตัว รองลงมาได้แก่ สหภาพยุโรป 23.62 ล้านตัว และบราซิล 17.43 ล้านตัว

ตารางที่ 1 จำนวนโคนมในประเทศที่สำคัญของโลก

หน่วย: ล้านตัว

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
อินเดีย	46.40	48.25	50.50	52.50	54.50	4.15	56.50
สหภาพยุโรป	23.05	23.19	23.47	23.56	23.62	0.65	23.48
บราซิล	16.46	16.60	16.83	17.43	17.43	1.65	17.85
สหรัฐอเมริกา	9.24	9.22	9.26	9.32	9.33	0.30	9.36
จีน	8.00	8.35	8.40	8.40	8.00	0.06	7.50
รัสเซีย	8.60	8.25	8.05	7.75	7.55	-3.18	7.32
อื่น ๆ	21.31	21.18	21.09	20.47	20.47	-1.00	20.33
รวม	133.06	135.04	137.60	140.90	140.90	1.50	142.34

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเน

ที่มา: Dairy, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, December 2016

ปี 2555-2559 ผลผลิตนํ้านมดิบในประเทศผู้ผลิตที่สำคัญ มีอัตราเพิ่มร้อยละ 1.89 ต่อปี โดยผลผลิตนํ้านมดิบในปี 2559 มีปริมาณรวม 494.61 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 492.71 ล้านตัน ของปี 2558 ร้อยละ 0.39 ประเทศที่มีผลผลิตนํ้านมดิบมากที่สุดคือ สหภาพยุโรป มีผลผลิตนํ้านมดิบรวม 152.00 ล้านตัน รองลงมาได้แก่ สหรัฐอเมริกา 96.34 ล้านตัน และอินเดีย 68.00 ล้านตัน

ตารางที่ 2 ปริมาณผลผลิตนํ้านมดิบในประเทศที่สำคัญของโลก

หน่วย: ล้านตัน

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
สหภาพยุโรป	139.00	140.10	146.50	150.20	152.00	2.52	152.50
สหรัฐอเมริกา	91.01	91.28	93.49	94.62	96.34	1.51	98.34
อินเดีย	55.50	57.50	60.50	64.00	68.00	5.27	72.00
จีน	32.60	34.30	37.25	37.55	35.70	2.76	35.00
รัสเซีย	31.83	30.53	30.50	30.56	30.35	-0.94	30.20
บราซิล	23.01	24.26	25.49	24.77	22.73	-0.04	24.21
อื่น ๆ	89.90	88.66	90.60	91.01	89.49	0.17	90.57
รวม	462.85	466.63	484.33	492.71	494.61	1.89	502.82

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเน

ที่มา: Dairy, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, December 2016

ปี 2555-2559 ปริมาณการผลิตนมผงขาดมันเนยในประเทศผู้ผลิตที่สำคัญ มีอัตราเพิ่มร้อยละ 5.05 ต่อปี โดยในปี 2559 มีปริมาณรวม 4.78 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 4.77 ล้านตัน ของปี 2558 ร้อยละ 0.21 ประเทศที่ผลิตนมผงขาดมันเนยมากที่สุดคือ สหภาพยุโรป มีปริมาณรวม 1.79 ล้านตัน รองลงมาได้แก่ สหรัฐอเมริกา 1.02 ล้านตัน และอินเดีย 0.54 ล้านตัน

ตารางที่ 3 ปริมาณการผลิตนมผงขาดมันเนยในประเทศที่สำคัญของโลก

หน่วย: ล้านตัน

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
สหภาพยุโรป	1.270	1.250	1.550	1.715	1.785	10.49	1.700
สหรัฐอเมริกา	0.973	0.956	1.047	1.029	1.020	1.69	1.050
อินเดีย	0.450	0.490	0.520	0.540	0.540	4.73	0.570
นิวซีแลนด์	0.404	0.404	0.415	0.410	0.400	-0.05	0.410
ออสเตรเลีย	0.235	0.215	0.205	0.266	0.235	2.15	0.240
บราซิล	0.141	0.151	0.154	0.155	0.153	1.91	0.157
อื่น ๆ	0.586	0.585	0.621	0.658	0.651	3.33	0.652
รวม	4.059	4.051	4.512	4.773	4.784	5.05	4.779

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเน

ที่มา: Dairy, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, December 2016

1.2 การตลาด

(1) ความต้องการบริโภค ปี 2555-2559 ความต้องการบริโภคน้ำนมของประเทศต่างๆ โดยรวมมีอัตราเพิ่มร้อยละ 1.50 ต่อปี ในปี 2559 มีความต้องการบริโภค 181.06 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 180.87 ล้านตัน ของปี 2558 ร้อยละ 0.11 อินเดียเป็นประเทศที่บริโภคน้ำนมสูงที่สุดคือ 62.75 ล้านตัน รองลงมาได้แก่ สหภาพยุโรป 33.60 ล้านตัน และสหรัฐอเมริกา 26.52 ล้านตัน

ตารางที่ 4 ปริมาณการบริโภคน้ำนมในประเทศที่สำคัญของโลก

หน่วย: ล้านตัน

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
อินเดีย	52.00	54.40	57.00	59.75	62.75	4.81	65.20
สหภาพยุโรป	33.80	33.80	34.07	33.80	33.60	-0.12	33.40
สหรัฐอเมริกา	27.74	27.33	27.06	26.79	26.52	-1.09	26.50
จีน	13.52	14.35	15.15	15.36	14.60	2.24	14.70
บราซิล	8.56	9.04	9.66	10.93	10.14	5.43	10.95
รัสเซีย	11.00	10.15	9.86	9.50	9.25	-4.04	9.09
อื่น ๆ	24.97	24.45	24.73	24.74	24.20	-0.51	24.08
รวม	171.59	173.52	177.53	179.84	181.06	1.50	183.92

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเน

ที่มา: Dairy, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, December 2016

ความต้องการบริโภคนมผงขาดมันเนยในช่วงปี 2555-2559 มีอัตราเพิ่มร้อยละ 2.53 ต่อปี ในปี 2559 มีการบริโภครวม 3.75 ล้านตัน ลดลงจาก 3.79 ล้านตัน ของปี 2558 ร้อยละ 1.06 ประเทศที่มีการบริโภคสูงสุดคือ สหภาพยุโรป มีปริมาณการบริโภค 0.89 ล้านตัน รองลงมาได้แก่ อินเดีย 0.53 ล้านตัน และสหรัฐอเมริกา 0.44 ล้านตัน

ตารางที่ 5 ปริมาณการบริโภคนมผงขาดมันเนยในประเทศที่สำคัญของโลก

หน่วย: ล้านตัน

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
สหภาพยุโรป	0.802	0.848	0.887	0.987	0.891	3.69	0.978
อินเดีย	0.425	0.400	0.446	0.492	0.534	6.86	0.560
สหรัฐอเมริกา	0.523	0.424	0.458	0.487	0.444	-1.87	0.457
เม็กซิโก	0.291	0.253	0.258	0.314	0.334	5.04	0.344
จีน	0.225	0.289	0.300	0.244	0.220	-2.12	0.220
อินโดนีเซีย	0.205	0.222	0.215	0.202	0.204	-1.04	0.209
อื่น ๆ	0.982	1.052	1.028	1.064	1.122	2.90	1.142
รวม	3.449	3.488	3.592	3.790	3.749	2.53	3.910

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเน

ที่มา: Dairy, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, December 2016

(2) การส่งออก นมผงขาดมันเนยเป็นผลิตภัณฑ์นมส่งออกที่สำคัญ ในช่วงปี 2555-2559 การส่งออกนมผงขาดมันเนยของประเทศที่สำคัญมีอัตราเพิ่มร้อยละ 4.67 ต่อปี ในปี 2559 มีการส่งออกรวม 1.97 ล้านตัน ลดลงจาก 2.08 ล้านตัน ของปี 2558 ร้อยละ 5.29 ประเทศที่ส่งออกนมผงขาดมันเนยมากที่สุดคือ สหรัฐอเมริกา ส่งออกปริมาณ 0.57 ล้านตัน รองลงมาได้แก่ สหภาพยุโรป 0.56 ล้านตัน และนิวซีแลนด์ 0.45 ล้านตัน

ตารางที่ 6 ปริมาณการส่งออกนมผงขาดมันเนยในประเทศที่สำคัญของโลก

หน่วย: ล้านตัน

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
สหภาพยุโรป	0.520	0.407	0.544	0.560	0.560	5.18	0.604
สหรัฐอเมริกา	0.444	0.555	0.648	0.686	0.569	6.93	0.675
นิวซีแลนด์	0.390	0.392	0.383	0.411	0.450	3.39	0.425
ออสเตรเลีย	0.168	0.119	0.164	0.201	0.170	5.63	0.180
เบลารุส	0.076	0.096	0.092	0.122	0.112	10.69	0.108
ยูเครน	0.026	0.012	0.028	0.035	0.037	19.44	0.038
อื่น ๆ	0.078	0.178	0.109	0.062	0.070	-11.94	0.097
รวม	1.702	1.759	1.968	2.077	1.968	4.67	2.127

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเน

ที่มา: Dairy, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, December 2016

(3) การนำเข้า ในช่วงปี 2555-2559 การนำเข้านมผงขาดมันเนยของประเทศที่สำคัญ มีอัตราเพิ่มร้อยละ 3.15 ต่อปี โดยในปี 2559 มีปริมาณนำเข้ารวม 1.23 ล้านตัน ลดลงจาก 1.19 ล้านตัน ของปี 2558 ร้อยละ 3.36 ประเทศที่นำเข้ามากที่สุด คือ ประเทศเม็กซิโก นำเข้าปริมาณ 0.28 ล้านตัน รองลงมาได้แก่ อินโดนีเซีย 0.21 ล้านตัน และฟิลิปปินส์ 0.19 ล้านตัน

ตารางที่ 7 ปริมาณการนำเข้านมผงขาดมันเนยในประเทศที่สำคัญของโลก

หน่วย: ล้านตัน

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
เม็กซิโก	0.236	0.198	0.203	0.259	0.280	6.30	0.290
จีน	0.168	0.235	0.253	0.200	0.180	-0.23	0.180
อินโดนีเซีย	0.205	0.225	0.215	0.205	0.205	-0.93	0.210
อัลจีเรีย	0.112	0.120	0.168	0.136	0.105	-0.04	0.120
รัสเซีย	0.096	0.131	0.103	0.120	0.120	3.65	0.120
ฟิลิปปินส์	0.106	0.113	0.095	0.100	0.190	11.02	0.180
อื่น ๆ	0.148	0.126	0.141	0.167	0.150	3.13	0.136
รวม	1.071	1.148	1.178	1.187	1.230	3.15	1.236

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเน

ที่มา: Dairy, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, December 2016

2) ภาวะอุตสาหกรรมโคนมไทย

2.1 การผลิต

ปี 2555-2559 จำนวนโคนมทั้งหมดมีอัตราเพิ่มร้อยละ 1.87 ต่อปี โดยในปี 2559 (ณ วันที่ 1 มกราคม) มีจำนวน 622,892 ตัว เพิ่มขึ้นจากปี 2558 ซึ่งมีจำนวน 600,563 ตัว ร้อยละ 3.72 และจำนวนแม่โครีดนมมีอัตราเพิ่มร้อยละ 3.63 ต่อปี โดยในปี 2559 มีแม่โครีดนม 265,218 ตัว เพิ่มขึ้นจาก 259,793 ตัว ของปี 2558 ร้อยละ 2.09 ส่วนผลผลิตน้ำนมดิบในช่วงปี 2555-2559 มีอัตราเพิ่มร้อยละ 3.13 ต่อปี โดยปี 2559 มีผลผลิต 1,161,102 ตัน เพิ่มขึ้นจาก 1,157,493 ตัน ของปี 2558 ร้อยละ 0.31 เนื่องจากลูกโคนมเกิดใหม่ในรอบปี และจำนวนแม่โครีดนมเฉลี่ยในรอบปีมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากแม่โคสาวที่เข้ามาทดแทน รวมถึงการกำหนดมาตรฐานการรับซื้อน้ำนมโค ปี 2558 มีการปรับเพิ่มราคาซื้อน้ำนมดิบหน้าโรงงานตามคุณภาพน้ำนมโค จึงจูงใจให้เกษตรกรมีการพัฒนาการเลี้ยงโคนมโดยการบริหารจัดการฟาร์มที่เป็นระบบตามมาตรฐานฟาร์มที่ดีและมีประสิทธิภาพในการเลี้ยง ทำให้มีอัตราการให้น้ำนมสูงขึ้นและน้ำนมดิบมีคุณภาพดีขึ้น

ตารางที่ 8 จำนวนโคนมและผลผลิตน้ำนมดิบของไทย

รายการ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
โคนมทั้งหมด ณ 1 ม.ค. (ตัว)	573,048	589,779	591,641	600,563	622,892	1.87	645,495
แม่โครีดนม ณ 1 ม.ค. (ตัว)	229,041	243,991	245,974	259,793	265,218	3.63	269,397
ผลผลิตน้ำนมดิบ (ตัน)	1,022,190	1,097,058	1,111,481	1,57,493	1,161,102	3.13	1,197,658
การบริโภคนมพร้อมดื่ม (ตัน)	1,001,746	1,075,117	1,089,251	1,161,102	1,157,493	3.13	1,173,705

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเน

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2.2 การตลาด

(1) ความต้องการบริโภค ปี 2555-2559 ความต้องการบริโภคนมพร้อมดื่มมีอัตราเพิ่มร้อยละ 3.13 ต่อปี โดยในปี 2559 มีปริมาณการบริโภค 1,161,102 ตัน เพิ่มขึ้นจาก 1,157,493 ตัน ของปี 2558 ร้อยละ 0.31

(2) การส่งออกผลิตภัณฑ์นม ไทยมีการส่งออกผลิตภัณฑ์นมหลายชนิด แต่ส่วนใหญ่ได้จากการนำเข้าผลิตภัณฑ์นมเพื่อมาใช้ผลิตผลิตภัณฑ์นมประเภทอื่นๆ แล้วส่งออก สินค้าส่งออกส่วนมากมีสภาพเป็นครีมหรือนมผงในรูปของเหลวหรือข้นเติมน้ำตาล เนยที่ได้จากนม นมผงขาดมันเนย นมข้นหวาน นมเปรี้ยว โยเกิร์ต เป็นต้น และเป็นการส่งไปยังประเทศใกล้เคียง เช่น กัมพูชา สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ สปป.ลาว และเมียนมาร์ โดยในปี 2559 มีการส่งออกผลิตภัณฑ์นมทั้งหมด 166,455 ตัน มูลค่า 7,137 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2558 ที่ส่งออก 149,754 ตัน มูลค่า 6,591 ล้านบาท ร้อยละ 11.15 และร้อยละ 8.28 ตามลำดับ

ตารางที่ 9 ปริมาณและมูลค่านมและผลิตภัณฑ์นมส่งออกของไทย

ปี	นมผงขาดมันเนย		นมและผลิตภัณฑ์นม		รวม	
	ตัน	พันบาท	ตัน	พันบาท	ตัน	พันบาท
2555	914	108,762	96,668	4,654,752	97,582	4,763,514
2556	695	113,385	116,893	5,429,212	117,588	5,542,597
2557	791	116,927	130,689	5,740,105	131,480	5,857,032
2558	1,884	134,451	147,870	6,456,358	149,753	6,590,809
2559	8,075	418,485	158,380	6,718,196	166,455	7,136,681
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	70.82	33.18	13.00	9.50	14.00	10.32

ที่มา: กรมศุลกากร

(3) การนำเข้าผลิตภัณฑ์นม ไทยนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมต่างๆ ในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก นมผงขาดมันเนยเป็นผลิตภัณฑ์นมนำเข้าที่สำคัญ และยังคงมีส่วนการนำเข้าสูงกว่าผลิตภัณฑ์นมนำเข้าอื่นๆ เพราะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ผลิตนมพร้อมดื่ม นมข้น ขนมหั่น ไอศกรีม นมข้นหวาน ลูกกวาด ช็อกโกแลต และโยเกิร์ต เป็นต้น ในปี 2559 มีการนำเข้าผลิตภัณฑ์นมทั้งหมด 228,733 ตัน มูลค่า 16,415 ล้านบาท เป็นนมผงขาดมันเนย 58,350 ตัน มูลค่า 4,321 ล้านบาท โดยนำเข้าผลิตภัณฑ์นมทั้งหมดเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2558 ซึ่งนำเข้า 243,344 ตัน มูลค่า 19,814 ล้านบาท ลดลงร้อยละ 6.00 และร้อยละ 17.15 ตามลำดับ เนื่องจากปริมาณน้ำมันดิบในประเทศมีจำนวนเพียงพอ ทำให้ปริมาณการนำเข้าลดลง ด้านมูลค่านำเข้าที่ลดลงมากกว่าปริมาณเนื่องจากราคานมและผลิตภัณฑ์นมในตลาดโลกปรับตัวลดลงด้วย

ตารางที่ 10 ปริมาณและมูลค่านมและผลิตภัณฑ์นมนำเข้าของไทย

ปี	นมผงขาดมันเนย		นมและผลิตภัณฑ์นม		รวม	
	ตัน	พันบาท	ตัน	พันบาท	ตัน	พันบาท
2555	62,708	6,140,731	163,804	12,689,459	226,512	18,830,190
2556	59,819	7,552,436	128,615	12,256,964	188,434	19,809,400
2557	62,526	8,815,525	150,845	17,121,088	213,371	25,936,613
2558	82,449	7,023,487	160,895	12,790,870	243,344	19,814,357
2559	58,350	4,320,808	170,383	12,093,842	228,733	16,414,650
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	0.48	-7.46	3.07	-0.53	2.79	-2.71

ที่มา: กรมศุลกากร

(4) ราคา ในปี 2559 ราคาน้ำมันดิบที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยกิโลกรัมละ 18.02 บาท เพิ่มขึ้นจาก 17.74 บาท ของปี 2558 ร้อยละ 1.58 เนื่องจากเกษตรกรมีการปรับปรุงคุณภาพน้ำมันดิบให้ดีขึ้น เป็นผลจากการกำหนดมาตรฐานรับซื้อน้ำมันโค ปี 2558 มีการปรับเพิ่มราคากลางรับซื้อน้ำมันดิบหน้าโรงงานตามคุณภาพน้ำมันโค

ตารางที่ 11 ต้นทุนการผลิตน้ำมันดิบ และราคา

ปี	ต้นทุนน้ำมันดิบ (บาท/กก.)	ราคาเกษตรกรขายได้ (บาท/กก.)	ราคาหน้าโรงงาน (บาท/กก.)	ราคาอาหารชั้น (บาท/กก.)	อัตราการให้นมของแม่โค (กก./ตัว/วัน)
2555	14.47	16.61	18.00	9.81	12.19
2556	15.34	16.92	18.00	10.00	12.32
2557 ^{1/}	15.62	16.91	18.00/19.00	10.36	12.38
2558	14.17	17.74	19.00	11.42	12.20
2559	14.74	18.02	19.00	11.92	12.03

หมายเหตุ: ^{1/} มีการปรับราคากลางรับซื้อน้ำมันหน้าโรงงานระหว่างปี

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

1.3 สภาพปัญหาและผลกระทบต่ออุตสาหกรรมโคนม

1) บริบทการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมโคนมโลก

1. ความต้องการบริโภคอาหารโลกสูงขึ้น

ความต้องการอาหารในระยะ 50 ปีข้างหน้า จะเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 50 จากปัจจุบันมีปัจจัยผลักดันสำคัญ คือ การเพิ่มขึ้นของประชากร การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนชนชั้นกลาง อิทธิพลวัฒนธรรมบริโภคนิยมจากตะวันตก และปัญหาการขาดแคลนน้ำที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร รวมทั้งการลดลงของพื้นที่เพาะปลูกเนื่องจากการพัฒนาเข้าสู่ความเป็นเมืองอย่างรวดเร็ว ตลอดจนเกิดการแย่งยึดที่ดินของกลุ่มประเทศผู้นำเข้าอาหารที่ไม่ต้องการเป็นเพียงผู้ซื้อ หากแต่ต้องการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารโดยการมุ่งไปใช้ที่ดินในประเทศอื่นๆ เพื่อผลิตอาหารกลับประเทศตนหรือส่งออกไปยังประเทศอื่นๆ

2. การแข่งขันระหว่างพืชพลังงานกับพืชอาหาร

อัตราการใช้พลังงานของโลกในภาพรวมจะเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด ทำให้เกิดการพัฒนาและส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนจากพืชเพิ่มขึ้น เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผลผลิตอาหาร ความมั่นคงทางอาหารของประเทศและการส่งออกของประเทศ การเพิ่มขึ้นของประชากรโลก และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะสูงขึ้นโดยเฉพาะในทวีปเอเชียและแอฟริกา ส่งผลให้มีความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรและอาหารเพิ่มขึ้น แต่ผลผลิตพืชอาหารโลกลดลงจากข้อจำกัดด้านพื้นที่และศักยภาพทางเทคโนโลยีที่มีอยู่ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปัญหาการครอบครองทรัพยากรพันธุกรรมและการผูกขาดทางการค้าเมล็ดพันธุ์พืช ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศในระยะยาว

3. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การเปลี่ยนแปลงในสภาพภูมิอากาศของโลกมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นและจะส่งผลซ้ำเติมให้ปัญหาการขาดแคลนอาหารและทรัพยากรธรรมชาติมีความรุนแรงมากขึ้น แม้ว่าความรุนแรงของปัญหาการเปลี่ยนแปลงในสภาพภูมิอากาศจะมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ แต่จำนวนพื้นที่ที่มีแนวโน้มของการขาดแคลนน้ำเพิ่มขึ้น การเกษตรกรรม และผลผลิตภาคการเกษตรเสียหายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญความ

เสียหายของพืชผลทางการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และการค้าอาหารโลกมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น ทำให้สินค้าเกษตรและอาหารที่ประเทศต่างๆ ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศ

4. การกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี

ประเทศต่างๆ สร้างมาตรการปกป้องผู้ประกอบการภายในประเทศมากขึ้น เช่น กฎ ระเบียบ ด้านการค้าและการลงทุน มาตรการทางการในรูปแบบที่ไม่ใช่ภาษี โดยมีมาตรการสิ่งแวดล้อม มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุน เป็นต้น ในขณะเดียวกันก็แสวงหาโอกาสใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนการขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศตนเอง ส่งผลให้มีการเปิดการค้าการลงทุนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน และกดดันให้ประเทศกำลังพัฒนาต้องมีพันธกรณีเกี่ยวกับการรับภาระที่เกิดขึ้นจากมาตรการดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

2. บริบทการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมโคนมไทย

1) ด้านการผลิต

1.1 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อนชื้นมีผลทำให้โคนมได้รับผลกระทบจากอุณหภูมิที่ร้อนและความชื้นที่สูงอยู่เกือบตลอดปี ทำให้โคนมมีความเครียดจากความร้อนและความชื้นของอากาศ ลูกผสมโคนมที่มีสายเลือดพันธุ์โฮลสไตน์ฟรีเชียนกับโคพื้นเมืองของประเทศไทยเป็นโคนมที่เหมาะสมกับรูปแบบการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรไทยมากกว่าที่จะเลี้ยงโคนมพันธุ์แท้

1.2 ต้นทุนการผลิต

ต้นทุนการผลิตน้ำนมในภาพรวมของประเทศไทยปี 2559 เฉลี่ยเท่ากับ 14.66 บาทต่อกิโลกรัม เป็นต้นทุนคงที่ประมาณร้อยละ 14.29 ต้นทุนผันแปรประมาณร้อยละ 85.71 ค่าใช้จ่ายในการผลิตน้ำนมดิบที่มีสัดส่วนสูงในต้นทุนการผลิต ได้แก่ ค่าอาหารหยาบและอาหารข้นมีสัดส่วนร้อยละ 61.94 และค่าแรงงานมีสัดส่วนร้อยละ 17.71 นอกจากนี้ประสิทธิภาพการจัดการฟาร์มโคนม ได้แก่ ศักยภาพการผลิตน้ำนมและการจัดการระบบสืบพันธุ์ในฟาร์มโคนมก็มีผลต่อต้นทุนการผลิตด้วย

1.3 ขาดแคลนอาหาร/อาหารหยาบคุณภาพ

อาหารโคนมทั้งอาหารข้นและอาหารหยาบถือเป็นต้นทุนหลักของการเลี้ยงโคนม เมื่อมีการขาดแคลนและมีราคาสูงขึ้นตลอดเวลาโคนมได้กินอาหารไม่เพียงพอจะส่งผลให้ผลผลิตน้ำนมดิบลดลงจากที่ได้ในสภาวะปกติ มีผลกระทบต่อต้นทุนการเลี้ยงโคนม และทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีกำไรลดลง หากไม่มีการแก้ไขที่ถูกต้องอาจทำให้ผู้เลี้ยงโคนมขาดทุนได้ ฟาร์มขนาดเล็กอาจถึงขั้นต้องเลิกเลี้ยงโคนมในที่สุด

1.4 คุณภาพน้ำนม

ปัญหาคุณภาพน้ำนมรายฟาร์มและศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน เช่น ปริมาณเซลล์โซมาติกในน้ำนมดิบของถังนมรวมของสหกรณ์หรือศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบมีค่าสูง ปริมาณไขมันและของแข็งรวมในน้ำนมต่ำปริมาณแบคทีเรียทั้งหมดในน้ำนมและแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มยังมีค่าที่สูงกว่ามาตรฐานที่ยอมรับได้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมักเริ่มต้นมาจากปัญหาในระดับฟาร์มของเกษตรกร เช่น ปัญหาเต้านมอักเสบที่เกิดจากการรักษาความสะอาดในขั้นตอนต่าง ๆ ของการรีดนมอุปกรณ์การรีดนมไม่ได้มาตรฐาน เช่น ความดันไม่ได้มาตรฐาน ตัวทำจังหวะเสียหาย ตลอดจนท่อยางเสื่อมคุณภาพ และการละลายไม่ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อโรค

ชุมนุมสหกรณ์โคนมแห่งประเทศไทย จำกัด รายงานว่าปัจจุบันมีเกษตรกรที่สามารถมีองค์ประกอบเนื้อนมถึง 12.5% ทั่วประเทศมีอยู่ประมาณ 35% แต่อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบเนื้อนมมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ จึงเห็นควรให้กรมปศุสัตว์รับผิดชอบการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ส่วนกรมส่งเสริมสหกรณ์จะให้คำแนะนำเรื่องการบริหารจัดการ เพื่อยกระดับสหกรณ์ให้มีความเข้มแข็งและสนับสนุนแหล่งเงินทุนในการนี้ เห็นควรให้มีการวางแผนจัดทำยุทธศาสตร์ โดยตั้งเป้าหมายไว้ 3 ปี ให้องค์ประกอบเนื้อนมสามารถสูงถึง

ร้อยละ 12.5 โดยดำเนินการยกระดับแบบเป็นขั้นบันได และ หากเกษตรกรยังไม่สามารถเพิ่มถึง ร้อยละ 12.5 ได้ก็จะมีแนวทางในการช่วยเหลือ อาทิ การพัฒนา หรือการจัดหาอาชีพอื่น ๆ ทดแทน เป็นต้น แต่เมื่อมีระบบสหกรณ์เข้ามาช่วยกลุ่มเกษตรกรก็จะมีกรรวบรวมกลุ่มทำเกษตรแบบแปลงใหญ่ตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ก็จะสามารถช่วยให้เกษตรกรมีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้

1.5 โรคระบาด

โรคปากและเท้าเปื่อย(foot and mouth disease) ยังพบการเกิดโรคกระจายในทุกภูมิภาคพบการระบาดอยู่เป็นประจำจนถึงปัจจุบัน แม้จะมีการออกมาตรการเพื่อควบคุมและป้องกันมาเพียงใด แต่ก็ไม่สามารถกำจัดโรคออกไปจากพื้นที่ได้ เนื่องจากมีปัจจัยอื่นอีกมากมายที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคและการแพร่ของโรค เช่น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ รูปแบบการเลี้ยง การขนย้ายสัตว์ รวมไปถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรค การควบคุมป้องกัน และการจัดการเมื่อเกิดการระบาด

2) ด้านการตลาด

2.1 ความตกลงการค้าเสรี

ประเทศไทยได้มีการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีระดับภูมิภาคที่จัดทำร่วมกับอาเซียนและเริ่มมีผลบังคับใช้แล้ว 5 ฉบับ ได้แก่ อาเซียน-ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ อาเซียน-จีน อาเซียน-ญี่ปุ่น อาเซียน-เกาหลี อาเซียน-อินเดีย และอยู่ระหว่างการเจรจา ได้แก่ อาเซียน-ฮ่องกง และความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP) สำหรับความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของไทยที่เจรจาและมีผลบังคับใช้แล้ว ได้แก่ ไทย-ออสเตรเลีย ไทย-นิวซีแลนด์ ไทย-ญี่ปุ่นไทย-ชิลี ไทย-อินเดีย (early harvest 83 รายการ) และไทย-เปรู (70% ของรายการสินค้า) และที่อยู่ระหว่างการเจรจา ได้แก่ ไทย-ปากีสถาน ส่วนที่ยังเตรียมการเจรจา ได้แก่ ไทย-ตุรกี

การเปิดการค้าเสรี (FTA) กับประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ส่งผลให้ประเทศออสเตรเลียได้รับโควตาการนำเข้านมผงเพิ่มขึ้น และภาชนะนำเข้านมผงและผลิตภัณฑ์นมลดลงตามข้อตกลง มีผลกระทบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมโดยตรง เนื่องจากประเทศคู่พันธมิตรทั้งสองเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการผลิตและส่งออกผลิตภัณฑ์ที่มีความได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิตและเทคโนโลยีการผลิต โดยเฉพาะนมผงซึ่งมีราคาถูกจะนำไปสู่การทดแทนนํ้านมดิบในโรงงานแปรรูป จนเป็นเหตุให้เกิดปัญหาการปฏิเสธรับซื้อและปัญหานมล้นตลาดเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมจำต้องเลิกเลี้ยงไปในที่สุด หากระบบบริหารจัดการนํ้านมดิบภายในประเทศอ่อนแอ ดังนั้นรัฐบาลต้องรีบดำเนินการหาทางช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอย่างเร่งด่วน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการเลี้ยงโคนมและสร้างความเข้มแข็งขององค์กร การรณรงค์ให้ประชาชนผู้บริโภคได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคนมโดยแสดงให้เห็นถึงคุณค่าแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างนมโคแท้ และนมผงละลายนํ้าเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและประเทศชาติ

2.2 การนำเข้านมผง/FTA

ประเทศไทยนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมต่างๆ ในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก นมผงขาดมันเนยเป็นผลิตภัณฑ์นมนำเข้าที่สำคัญ และยังคงมีสัดส่วนการนำเข้าสูงกว่าผลิตภัณฑ์นมนำเข้าอื่นๆ โดยนำเข้ามากกว่าประมาณร้อยละ 30 ของปริมาณนมและผลิตภัณฑ์นมนำเข้าทั้งหมด เพราะสามารถนำเข้าใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่ม นมข้น นมผง ไอศกรีม โยเกิร์ต นมข้นหวาน เป็นต้น และต้นทุนการนำเข้ายังต่ำกว่าการใช้นํ้านมดิบและบริหารจัดการง่ายกว่า ส่งผลกระทบต่อปริมาณการรับซื้อนํ้านมดิบในประเทศ การเปิดการค้าเสรีเต็มรูปแบบกับประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์จะต้องถูกดำเนินการในปี 2568

2.3 การส่งออกโคนม

พ่อค้าจากต่างประเทศเข้ามาซื้อโคเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ช่วงปลายปี 2556 เป็นต้นมา และราคาโคเนื้อที่มีระดับสูง ทำให้เกษตรกรตัดสินใจขายโคนมไปเป็นโคเนื้อ ส่งผลให้จำนวนโคนมและปริมาณนํ้านมดิบ

ในประเทศลดลง ถึงแม้ในปัจจุบันการเข้ามาซื้อโคมนจะลดลง แต่ปริมาณแม่โครีดนมและผลผลิตน้ำนมดิบที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นในปี 2559 ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ประกอบการ

2.4 การบริโภคนม

การเพิ่มปริมาณน้ำนมดิบสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2555-2559 มีอัตราเพิ่มร้อยละ 2.38 ต่อปี ซึ่งปี 2558 มีผลผลิตเท่ากับ 1,084,162 ตัน และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเท่ากับ 1,111,247 ตัน ในปี 2559 คิดเป็นร้อยละ 2.50 ในขณะที่ความต้องการบริโภคนมพร้อมดื่มค่อนข้างต่ำ และมีอัตราการเพิ่มในการบริโภคไม่มากเท่ากับ 17.24 กก./คน/ปี เท่านั้น ประกอบกับมีการแข่งขันระหว่างผลิตภัณฑ์นมด้วยกันเองและเครื่องดื่มประเภทน้ำผลไม้ หรือชาเขียวที่ความรุนแรงมากขึ้น อาจส่งผลให้เกิดปัญหานมล้น เนื่องจากผู้ประกอบการแปรรูปซื้อน้ำนมดิบจากสหกรณ์/ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบในปริมาณที่จำกัด จึงควรวางแนวทางส่งเสริมการผลิตนมพร้อมดื่มและผลิตภัณฑ์จำหน่ายในชุมชนหรือพื้นที่บริโภคนมเพิ่มมากขึ้น

2.5 การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด 65.93 ล้านคน เป็นผู้สูงอายุอายุ 60 ปีขึ้นไป เท่ากับ 9.4 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 14.25 ของประชากร โดยเพิ่มขึ้นปีละประมาณ 5 แสนคน คาดว่าภายใน ในปี 2568 ไทยก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) จะมีประมาณ 14.4 ล้านคน หรือเพิ่มขึ้นเกินร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด กล่าวคือจะมีผู้สูงอายุ 1 คน ในประชากรทุกๆ 5 คนการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย

หน่วยงาน ECONOMIC INTELLIGENCE CENTER ธนาคารไทยพาณิชย์ ได้ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้สูงอายุในปัจจุบันพบว่า มีความแตกต่างจากผู้สูงอายุในอดีตอย่างเห็นได้ชัด จากความเชื่อที่ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ชอบอยู่บ้านและมีการเข้าสังคมน้อยลงกลับไม่ได้เป็นเช่นนั้น ผลสำรวจกลับพบว่า ผู้สูงอายุไทยกว่าร้อยละ 60 มักจะออกไปทำกิจกรรมนอกบ้านอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้งและกิจกรรมหลักอันดับหนึ่งคือการออกไปซื้อของ ซื้ออาหารหรือของใช้ในชีวิตประจำวัน รองลงมาคือการออกไปพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูง นอกจากนี้ ที่น่าสนใจคือ ผู้สูงอายุไทยยังมีพฤติกรรมที่ใส่ใจดูแลสุขภาพมากขึ้น ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันและยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆ มากกว่าในอดีต ดังนั้น ผู้ประกอบการค้าปลีกจึงไม่ควรมองข้ามโอกาสที่จะปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจให้ตอบสนองกับไลฟ์สไตล์ของลูกค้ากลุ่มนี้มากขึ้น กลยุทธ์หลักน่าจะมาจากการหาสินค้าและบริการให้ตอบโจทย์ที่เฉพาะเจาะจงกับความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มนี้มากขึ้น จากผลสำรวจพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้บริโภคหลังวัยเกษียณพบว่า มากกว่าร้อยละ 60 ยินดีที่จะจ่ายเงินเพิ่มขึ้นหากได้สินค้าและบริการที่ออกแบบมาเพื่อผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ อาทิ อาหารออร์แกนิกหรืออาหารเสริมต่างๆ และไม่ใช้เพียงแค่ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพโดยทั่วไปเท่านั้น หากแต่ยังต้องการผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบมาสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะเช่น อาหารสุขภาพพร้อมรับประทานที่ทานได้ง่ายและให้คุณค่าทางโภชนาการเหมาะกับโรคภัยไข้เจ็บบางประเภท หรือแม้แต่การปรับปริมาณให้น้อยลง บรรจุภัณฑ์เปิดง่ายและอ่านฉลากได้ง่าย

3) เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร

3.1 เกษตรกรเลี้ยงโคนม

การเลี้ยงโคนมในปัจจุบันกำลังประสบต่อปัญหาหลายด้าน ได้แก่ ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น ขาดแคลนแรงงาน และอาหารสัตว์มีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกษตรกรขาดทุน รวมทั้งปัญหาการขาดทายาทสืบทอดเลี้ยงวัวนม เนื่องจากคนรุ่นใหม่เห็นว่าอาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่เหนื่อย เกษตรกรจำนวนมากจึงเลิกเลี้ยงโคนม นอกจากนี้ ยังพบปัญหาพ่อค้าจากประเทศเวียดนามและมาเลเซีย เข้ามากว้านซื้อโคนมเพศเมีย ส่งผลให้จำนวนโคนมและปริมาณน้ำนมดิบในประเทศลดลง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระกระแสรับสั่งให้ช่วยกันปลูกฝังลูกหลานสมาชิกให้รักอาชีพการเลี้ยงโคนม ให้มีผู้สืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนมและมีการอบรมส่งเสริมให้ความรู้ในการเลี้ยงโคนม เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินเปิดโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์นมของสหกรณ์โคนมปากช่อง จำกัด จังหวัดนครราชสีมา ในเดือนพฤศจิกายน ปี 2557

3.2 ความเสี่ยงการเลี้ยงโคนม

- 1) เกษตรกรซื้อโคราคาสูงเกินความเป็นจริงมาก หรือซื้อโคที่มีปัญหาระบบสืบพันธุ์มาเลี้ยง
 - 2) โรคและโรคระบาด
 - 3) อุบัติเหตุหรือภัยธรรมชาติระหว่างการเลี้ยงเช่น โคตาย น้ำท่วมหรือภาวะภัยแล้ง มีผลกระทบทำให้ผลผลิตพืชอาหารสัตว์ได้รับความเสียหายและขาดแคลนส่งผลให้ราคาอาหารสัตว์ปรับตัวสูงขึ้น
 - 4) เกษตรกรขาดความอดทนในการเลี้ยงและขาดความรู้ในการแก้ไขปัญหา
 - 5) ต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากขาดแคลนแรงงานและขาดแผนรองรับกรณีไม่มีคนงาน
- ค่าใช้จ่ายด้านอาหารโคนมสูง เนื่องจากคุณภาพอาหารหยาบที่ได้ไม่เหมาะสม ต้องมีการปรับสูตรอาหารเพื่อรักษาระดับผลผลิต รวมทั้งประสิทธิภาพการจัดการฟาร์มโคนม ได้แก่ ศักยภาพการผลิตน้ำนมและการจัดการระบบสืบพันธุ์ต่ำกว่ามาตรฐาน
- 6) ขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนในการบริหารจัดการฟาร์ม เช่น การจัดหาหญ้า อาหาร แรงงาน ยารักษาโรค ฯลฯ หากบริหารจัดการไม่ดีก็จะมีโอกาสขาดทุนสูง

3.3 สหกรณ์ขาดความเข้มแข็งในการประกอบธุรกิจโคนมตลอดห่วงโซ่อุปทาน

สหกรณ์โคนม มีหน้าที่ดำเนินธุรกิจที่ช่วยเหลือสมาชิกในการประกอบอาชีพ เช่น ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านการจัดหาอาหารหรืออุปกรณ์ บริการสมาชิกในราคายุติธรรมเพื่อลดต้นทุนในการผลิตและด้านการรวบรวมผลผลิตของสมาชิก หรือเป็นผู้ดำเนินการในการจัดหาตลาดให้กับสมาชิก โดยทำหน้าที่รวบรวมน้ำนมดิบจำหน่ายให้โรงงานแปรรูป ยังขาดความเข้มแข็งในการประกอบธุรกิจโคนมตลอดห่วงโซ่อุปทาน

1.4 บทสรุป

โลกในอนาคตจะมีการเปลี่ยนแปลงที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมโคนมหลายประการ คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อความสมดุลของนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาอุณหภูมิของโลกสูงขึ้น การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร การแข่งขันระหว่างพืชพลังงานกับพืชอาหาร รวมทั้งการลดลงของพื้นที่เพาะปลูกเนื่องจากการพัฒนาเข้าสู่ความเป็นเมืองอย่างรวดเร็วและการแย่งยึดที่ดินของกลุ่มประเทศผู้นำเข้าอาหารที่ต้องการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารด้วยการมุ่งไปใช้ที่ดินในประเทศอื่นๆ เพื่อผลิตอาหารกลับประเทศตนหรือส่งออกไปยังประเทศอื่นๆ ก่อให้เกิดปัจจัยด้านการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี เช่น สิ่งแวดล้อม มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) การทุ่มตลาดและการอุดหนุนแต่อย่างไรก็ตามยังมีการเปลี่ยนแปลงที่เป็นโอกาสคือ ความต้องการอาหารสูงขึ้น เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนชนชั้นกลาง และอิทธิพลวัฒนธรรมบริโภคนิยมจากตะวันตกส่งผลให้ความต้องการบริโภคน้ำนมของประเทศต่างๆ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทำให้จำนวนโคนมผลผลิตน้ำนมดิบและการผลิตนมผงขาดมันเนยในประเทศผู้ผลิตที่สำคัญของโลกมีอัตราเพิ่มขึ้นเช่นกัน

สำหรับประเทศไทยยังคงประสบปัญหาจากสภาพภูมิอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเพิ่มศักยภาพการผลิตน้ำนมให้ได้น้ำนมตามมาตรฐานสายพันธุ์ และปัญหาด้านสุขภาพสัตว์ทั้งในเรื่องการระบาดของโรคปากและเท้าเปื่อยรวมทั้งโรคเต้านมอักเสบ นอกจากนี้ ยังมีความท้าทายที่กระทบต่ออุตสาหกรรมโคนม ได้แก่ การขาดผู้สืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนม ขาดมาตรการรองรับภาวะความเสี่ยงจากการเลี้ยงโคนม สหกรณ์ขาดความเข้มแข็งในการประกอบธุรกิจโคนมตลอดห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งขีดความสามารถในการแข่งขันหลังจากการเปิดการค้าเสรีเต็มรูปแบบแล้ว

บทที่ 2

ยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นม

2.1 เหตุผลความจำเป็นการจัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นม

การพัฒนาโคนมตลอดห่วงโซ่อุปทานของประเทศไทย ยังประสบปัญหาตั้งแต่ต้นน้ำไปถึงปลายน้ำ เริ่มต้นจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมยังคงพบกับปัญหาด้านทุนการผลิตโดยเฉพาะค่าอาหารสัตว์ที่สูงขึ้น ขาดแคลนแรงงาน ผลผลิตและคุณภาพน้ำนมต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนด โรคเต้านมอักเสบและโรคปากและเท้าเปื่อยยังเกิดปัญหาเป็นระยะ ส่งผลกระทบต่อเนื้อไปยังศูนย์รวบรวมน้ำนมโคและสหกรณ์ ที่ต้องรับภาระในการบริหารจัดการธุรกิจน้ำนมโคของสมาชิก เพื่อจัดการน้ำนมให้ได้คุณภาพดีตามเกณฑ์กำหนดของผู้ประกอบการแปรรูปน้ำนม รวมทั้งการแข่งขันในการเลือกบริโภคสินค้าและผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคและการนำเข้านมผงขาดมันเนย และผลิตภัณฑ์นมที่จะปลดภาษีในปี 2553 เป็นต้นไป จึงมีความจำเป็นต้องจัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นม เพื่อเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาอุตสาหกรรมโคนมของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ

แต่อย่างไรก็ตาม ยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นม ปี 2555-2560 ไม่ได้ถูกนำมาใช้ เนื่องจากประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ยุทธศาสตร์ฉบับดังกล่าวจึงไม่ได้รับการพิจารณา คณะกรรมการนโยบายโคนมและผลิตภัณฑ์นมได้มีคำสั่งคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นมที่ ๔/๒๕๕๙ เรื่องแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ภายใต้คณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม ลงวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๙ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นม ปี ๒๕๖๐ – ๒๕๖๙ ประกอบด้วย อนุกรรมการจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมโคนม มีอธิบดีกรมปศุสัตว์ เป็นประธานอนุกรรมการ

2.2 แนวคิดและหลักการในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นมปี 2560-2569 จัดทำขึ้นภายใต้สภาพปัญหาและผลกระทบต่ออุตสาหกรรมโคนม ในบริบทการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมโคนมโลก เปรียบเทียบกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมโคนมไทย โดยใช้แนวคิดและหลักการในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักเศรษฐกิจชุมชน กรอบแนวคิด Thailand 4.0 และหลักประกันความเสี่ยงเชื่อมโยงความสอดคล้องของแผนยุทธศาสตร์กับกรอบแนวคิดและนโยบายอื่น ๆ อาทิ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 Thailand 4.0 นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรและปศุสัตว์ นโยบายยกระดับนมโรงเรียนให้ได้มาตรฐานสากล และความตกลงการค้าเสรี

1) ศาสตร์พระราชา : ศาสตร์การพัฒนายั่งยืน

พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี กล่าวในรายการ “ศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนายั่งยืน” ออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย วันศุกร์ที่ 21 ตุลาคม 2559 เวลา 20.15น. โดยสรุปดังนี้ “พระราชดำริ” คือแนวคิดและปรัชญา “พระราชดำรัส” คือ คำสั่งสอน ตักเตือน ให้สติ “พระราชกรณียกิจ” คือ หลักการทรงงาน และ “พระราชจริยวัตร” คือ การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ปวงพสกนิกรชาวไทย ซึ่งจะยังคงอยู่คู่แผ่นดินตลอดไปพระองค์ได้ทรง “พูดให้ได้คิด สอนให้เกิดปัญญาและทำให้เห็นประจักษ์” ด้วยพระองค์เองตลอดระยะเวลา 70 ปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ “ศาสตร์พระราชา” ที่ได้รับการยกย่องในเวทีระดับโลกและสอดคล้องกับ “วาระของโลก” คือเป้าหมาย “การพัฒที่ยั่งยืน”ขององค์การสหประชาชาติ (SDG 2030) ได้แก่ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยมากกว่า 40 ปีแล้ว

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

1.ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2.ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือเงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติและเงื่อนไขคุณธรรม ที่ต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตผลที่คาดว่าจะได้รับคือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

นายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ได้กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเปรียบเทียบ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เหมือน “เสาเข็ม” ที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคง ประกอบด้วย การมีความคิดแบบพอเพียง ไม่โลภ และมีความรู้คู่คุณธรรม ความรู้แบ่งได้เป็น 3 อย่างคือ ความรู้ของชาวบ้าน หรือปราชญ์ชาวบ้าน ความรู้จากศาสตร์พระราชา ตามโครงการพระราชดำริต่างๆ หรือตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และความรู้ใหม่ๆ ซึ่งที่ต้องเฝ้ารู้ นอกจากนี้ ต้องมีผู้นำที่มีคุณธรรม ถ้ามีครบทั้งหมดนี้จะประสบความสำเร็จในการพัฒนาที่ยั่งยืน จากหลักการแนวคิดดังกล่าว จึงนำ ศาสตร์พระราชา : ศาสตร์การพัฒนายั่งยืน มาเป็นกรอบแนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นมปี 2560-2569

2) หลักเศรษฐกิจชุมชน

เศรษฐกิจชุมชน คือ กิจกรรมเศรษฐกิจ ทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ที่คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมเป็นเจ้าของ โดยพัฒนาจากฐานของ “ศักยภาพของท้องถิ่น” หรือ “ทุนในชุมชน” ได้แก่ เงินทุน แรงงาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น พืชพันธุ์ วัสดุ ที่ดิน แหล่งน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ สภาพภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ฯลฯ

เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คือ เพื่อพัฒนาศักยภาพตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยใช้กิจกรรมเศรษฐกิจสร้าง “กระบวนการเรียนรู้” ซึ่งจะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ในขณะเดียวกันยังมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ หรืออีกนัยหนึ่ง เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างบูรณาการ

แนวทางปฏิบัติประกอบด้วย สร้างเวทีการเรียนรู้ เช่น เวทีประชาคมตำบล/อำเภอ ร้านค้าชุมชน ตลาดนัดชุมชน ฯลฯ วิเคราะห์ศักยภาพของท้องถิ่น (ทุนในชุมชน)วางแผนพัฒนา “เศรษฐกิจแบบพอเพียง”ตามขั้นตอนของ “ทฤษฎีใหม่” ส่งเสริมการรวมกลุ่ม (กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์) และการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน พัฒนาเทคโนโลยีการผลิต การแปรรูป การบรรจุหีบห่อ การสิ่งแวดล้อม ฯลฯ พัฒนาระบบตลาด เช่น ตลาดในท้องถิ่น สร้างเครือข่ายผู้ผลิต-ผู้บริโภค เชื่อมโยงผู้ผลิตกับตลาดในเมือง/โรงงาน อุตสาหกรรมภาคเกษตร เป็นต้น

เน้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนท้องถิ่นพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่อใช้ช่วยตัดสินใจในการทำธุรกิจชุมชน และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่สังคมในวงกว้าง

3) Thailand 4.0

แนวคิดหลักคือ ปรับเปลี่ยนการผลิตที่เน้น Production base เป็นการผลิตแบบ Value base ด้วยนวัตกรรมสร้างสรรค์โดยมีกลไกในการขับเคลื่อนการสร้างพลังความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from Within) มีหลักการที่ต้องขับเคลื่อนไปพร้อมๆกันคือการยกระดับนวัตกรรม (Innovation Driven Proposition) ของทุกภาคส่วนในประเทศการสร้างสังคมที่มีจิตวิญญาณของความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur Driven Proposition) และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย (Community Driven Proposition) และกลไกในการขับเคลื่อนการเชื่อมโยงภายนอก (Connect to the World) ด้วยการผนวกเศรษฐกิจภายในประเทศกับเศรษฐกิจภูมิภาคเข้าด้วยกัน ซึ่งจะเห็นภาพของ ASEAN ในภาพใหญ่ และ CLMVT ในภาพที่เล็กลงมาสอดคล้องกับแนวคิด "CLMVT As Our Home Market" ที่รัฐบาลชุดนี้กำลังผลักดัน ผ่านการเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดทั้งในระดับรัฐบาลกับรัฐบาล ธุรกิจกับธุรกิจ และประชาชนกับประชาชนสุดท้ายเป็นการเชื่อมโยง Regional กับ Global Economy ขยายความเชื่อมโยงและเรียวร้อย ASEAN เข้าด้วยกันเพื่อเป็นพลังต่อรองกับส่วนอื่นๆของประชาคมโลกผ่านบทบาทในมิติทางภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ของภูมิภาคแห่งนี้

4) หลักประกันความเสี่ยง

การประกันภัยเป็นการกระทำของบุคคลหนึ่ง ทำการโอนความเสี่ยงภัยของสมาชิกแต่ละคน เพื่อที่จะกระจายไปยังสมาชิกผู้ได้รับความเสียหายทุกคนหรือเฉลี่ยความเสี่ยงภัยร่วมกันสมาชิกทุกคนที่ประสงค์จะเข้าร่วมโครงการ จะต้องจ่ายเงินที่เรียกว่าเบี้ยประกันภัยให้กับกองทุน และเมื่อมีสมาชิกเคราะห์ร้ายหรือได้รับความเสียหายตามที่กำหนด คนนั้นจะได้รับการชดเชยจากเงินกองกลางตามจำนวนที่ตกลง โดยมีบริษัทประกันภัยเป็นผู้จัดการกองทุน

2.3 ความสอดคล้องของแผนยุทธศาสตร์กับกรอบแนวคิดและนโยบายอื่น ๆ

1) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2558 เห็นชอบให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน มีวิสัยทัศน์คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” หรือมีคตินิพนธ์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” การที่จะบรรลุวิสัยทัศน์ได้กำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาในระยะ 20 ปีต่อจากนี้ไป ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง (2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน (4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (5) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ (6) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐโดยยุทธศาสตร์ดังกล่าวมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมโคนมคือ (2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ได้แก่ การพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจ (ส่งเสริมการค้าการลงทุน) การพัฒนาภาคการผลิตและบริการ (เสริมสร้างการผลิตเข้มแข็งยั่งยืน และส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยสู่เกษตรยั่งยืนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม) การพัฒนาผู้ประกอบการและเศรษฐกิจชุมชน (พัฒนาทักษะผู้ประกอบการ พัฒนา SMEs สู่สากล) การลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การวิจัยและพัฒนา) (3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน (การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาวะที่ดี การสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย) (5) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (การร่วมลดปัญหาโลกร้อนและปรับตัวให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ)

2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กำหนดวิสัยทัศน์ทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีความมั่นคง และยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ระยะยาว “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ของประเทศ กำหนดเป้าหมายเป็นประเทศรายได้สูงที่มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมเป็นศูนย์กลางด้านการขนส่งและโลจิสติกส์ของภูมิภาคสู่ความเป็นชาติการค้าและบริการ (Trading and Service Nation) เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัย แหล่งอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และนวัตกรรมสูงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

หลักการสำคัญของแผนพัฒนา ฉบับที่ 12 ประกอบด้วย (1) ยึดหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” (2) ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” (3) ยึด “วิสัยทัศน์ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี” มาเป็นกรอบของวิสัยทัศน์ประเทศไทยในแผนพัฒนา ฉบับที่ 12 (4) ยึด “เป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2579” เป็นกรอบการกำหนดเป้าหมายที่จะบรรลุใน 5 ปีแรก และเป้าหมายในระดับย่อยลงมา ควบคู่กับกรอบเป้าหมายที่ยั่งยืน และ (5) ยึดหลักการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังใน 5 ปี

วัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 12 ประกอบด้วย (1) เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต (2) เพื่อให้คนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ (3) เพื่อให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง แข่งขันได้ มีเสถียรภาพและมีความยั่งยืน (4) เพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ (5) เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และมีการทำงานเชิงบูรณาการ (6) เพื่อให้มีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และ (7) เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

เป้าหมายรวม ประกอบด้วย (1) คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ (2) ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจนลดลง (3) ระบบเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ (4) ทุนทางธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (5) มีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตยและเพิ่มความเชื่อมั่นของนานาชาติต่อประเทศไทย และ (6) มีระบบบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ กระจายอำนาจ และมีส่วนร่วมจากประชาชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ มี 10 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ 2) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม 3) ยุทธศาสตร์การสร้างการแข่งขันทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน 4) ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 5) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคงและยั่งยืน 6) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย 7) ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ 8) ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม 9) ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ และ 10) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

3) ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)

ภาคการเกษตรของไทยยังคงประสบกับปัญหามากมาย เช่น เกษตรกรยังคงประสบปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและจำเป็น หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรยังอยู่ระดับสูง และไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน การรวมกลุ่มไม่เข้มแข็งทำให้ไม่มีอำนาจในการต่อรอง ทั้งยังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและคนรุ่นใหม่สืบทอดอาชีพ เกษตรน้อยลงประสิทธิภาพการผลิตภาคการเกษตรอยู่ในระดับต่ำ มีการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างไม่เหมาะสม รวมทั้งมีการแข่งขันและการกีดกันทางการค้าเพิ่มมากขึ้น ในรูปแบบของการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยของผู้ผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมการทำการเกษตรที่ไม่เหมาะสม เช่น การปลูกพืชซ้ำซาก การปลูกในที่ลาดชันมีการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำลำธารส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ประกอบกับมีการเกิดภัย

ธรรมชาติจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกที่มีความรุนแรงและความถี่สูงขึ้นรวมถึงการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ ๆ ในภาคการเกษตรมีจำกัด มีฐานข้อมูลด้านการเกษตรที่ทันสมัยแต่ยังไม่ครอบคลุมในทุกมิติแม้ว่ารัฐบาลจะได้กำหนดแนวทางและมาตรการในการช่วยเหลือต่าง ๆ มาโดยตลอด แต่ส่วนใหญ่เป็นแผนระยะสั้นที่ขาดความต่อเนื่องและการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าและไม่มีการบูรณาการระหว่างกระทรวง

ดังนั้นเพื่อเป็นการวางรากฐานการพัฒนาในระยะยาวอันจะนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 – 2579) เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานในการพัฒนาภาคการเกษตรให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนปฏิรูปของสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) และยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาในระดับโลกขององค์การสหประชาชาติ

หลักการแนวคิดในการทำยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)

1. เกษตรกรมีข้อมูลข่าวสารและความรู้ความสามารถทันสถานการณ์ พึ่งพาตนเองได้ และสถาบันเกษตรกรเป็นกลไกหลักขับเคลื่อนภาคการเกษตร ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ตลาดนำกระบวนการผลิต และสินค้าเกษตรมีคุณภาพ มาตรฐานความปลอดภัย ภาคการเกษตรเติบโตอย่างยั่งยืน ด้วยงานวิจัย เทคโนโลยี/นวัตกรรม สามารถประยุกต์กับองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. พื้นที่เกษตรมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และปรับเปลี่ยนการผลิตให้เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ ด้วยเทคโนโลยี/นวัตกรรม อาทิ Agri-Map และ Application เป็นต้น

วิสัยทัศน์ : “เกษตรกรมั่นคง ภาคการเกษตรมั่งคั่ง ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน”

เป้าประสงค์

1. เกษตรกรมีความสามารถในอาชีพของตนเอง (Smart Farmers)

2. สถาบันเกษตรกรมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Smart Agricultural Groups)

3. สินค้าเกษตรมีคุณภาพมาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด (Smart Agricultural Products)

4. พื้นที่เกษตรและภาคการเกษตรมีศักยภาพ (Smart Area/Agriculture)

ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ

1. ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

2. ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้า

3. ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

4. ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

5. ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

4) นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรและปศุสัตว์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พลเอกฉัตรชัย สาริกัลยะ) มอบนโยบายในปีงบประมาณ 2559 เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานได้แก่ 1) ดูแลเกษตรกรให้มีรายได้ที่เหมาะสมด้วยวิธีการต่าง ๆ 2) ปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการ 3) บริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศให้เป็นเอกภาพในทุกมิติ 4) สหกรณ์ของกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตสินค้าเกษตรเพิ่มบทบาทในฐานะผู้ซื้อพืชผล/แปรรูป/ส่งออกได้ 5) ป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐและ 6) ปรับปรุงระบบบริหารจัดการของรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพโปร่งใสตรวจสอบได้

นอกจากนี้ให้เร่งรัดดำเนินการในเรื่องเร่งด่วนคือ

1. การแก้ไขปัญหาการทำประมงที่ผิดกฎหมาย (IUU) ต้องเร่งดำเนินการแก้ไขกฎหมายและบทลงโทษที่เหมาะสมรวมทั้งการกำกับดูแลให้เป็นไปตามกฎหมายระเบียบและข้อบังคับต่างๆและเรื่องปัญหาแรงงานให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

2. ลดต้นทุนการผลิตกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศให้ปี 2559 เป็นปีแห่งการลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรโดยการดำเนินงานจะต้องเป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานของกระทรวงก่อให้เกิดกิจกรรมการลดต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกรโดยวัดผลได้ภายใน 3 เดือน

3. จัดทำฐานข้อมูลเกษตรกรที่ครอบคลุมสามารถนำไปแก้ปัญหาและการช่วยเหลือเกษตรกรในกรณีต่างๆได้เช่นด้านหนี้สินเกษตรกรด้านอาชีพด้านสถิติต่างๆของภาคเกษตรกรรมเชื่อมโยงกับภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการตามนโยบายโดยให้หน่วยงานที่มีระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกรเร่งบูรณาการฐานข้อมูลให้เกิดเป็นเอกภาพและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

4. การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้ง 2558/2559 หน่วยงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต้องรู้สถานการณ์ปัจจุบันอย่างชัดเจนและคาดการณ์แนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นพร้อมทั้งเตรียมมาตรการรองรับสภาพปัญหาต่างๆได้ทันที่และต้องมีการวางแผนแก้ไขปัญหในระยะยาวรวมทั้งการทำฝนหลวงเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำและในฤดูแล้งมีการหาแหล่งน้ำให้เกษตรกรเพิ่มเติมโดยมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรต่างๆต้องดำเนินการอย่างโปร่งใสตรวจสอบได้สื่อสารให้เกษตรกรเข้าใจรู้จักการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

5. การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์เป็นโอกาสในการเพิ่มมูลค่าผลผลิตให้กับเกษตรกรและผู้บริโภคจะได้บริโภคสินค้าที่มีความปลอดภัยโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องวางแผนและขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมโดยเร็ว

สำหรับงานที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องต้องผลักดันให้มีการทำการเกษตรให้เหมาะสมกับพื้นที่ปัจจัยการผลิตและความต้องการของตลาดส่งเสริมพัฒนาผลผลิตการเกษตรให้มีคุณภาพได้มาตรฐานมีสุขภาพอนามัยในระดับสากลปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการให้เหมาะสมปรับปรุงรัฐวิสาหกิจให้มีความโปร่งใสตรวจสอบได้กำหนดมาตรการในการตรวจสอบที่จริงจังรวมทั้งเร่งรัดแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร

ส่วนงานเพื่อความยั่งยืนต้องเร่งผลักดันงานวิจัยสนับสนุนเพื่อลดต้นทุนเพิ่มผลผลิตตรงตามความต้องการของตลาดการจัดโซนนิ่งการปลูกพืชมีผลผลิตที่ตรงกับความต้องการทั้งปริมาณและคุณภาพจัดหาแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อพัฒนาสหกรณ์ให้มีความเข้มแข็งรวมกลุ่มสมาชิกดูแลช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิตขณะที่ภาคราชการต้องไม่ตกเป็นเครื่องมือในการทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมืองรวมทั้งการฟื้นฟูโครงการตามแนวพระราชดำริให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลทั้งนี้สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดจะเป็นกลไกสำคัญในการนำนโยบายของรัฐไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่นำผลประโยชน์สู่เกษตรกรอย่างทั่วถึงโดยเป็นแกนหลักในการบูรณาการหน่วยงานของกระทรวงในระดับจังหวัดภายใต้คณะกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานเพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมต่อไป

5) นโยบายยกระดับนมโรงเรียนให้ได้มาตรฐานสากล

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พลเอกฉัตรชัย สาริกัลยะ) มอบนโยบายให้คณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นมเร่งดำเนินการพัฒนาการบริหารจัดการนมโรงเรียนทั้งระบบก่อนเปิดภาคเรียนที่ 1/2559 ตามแผนพัฒนาการบริหารจัดการนมโรงเรียน โดยการพัฒนาหลักเกณฑ์แนวทางปฏิบัติและมาตรการในการขับเคลื่อน เพื่อเพิ่มคุณภาพและมาตรฐานนมโรงเรียนให้สูงขึ้นตลอดห่วงโซ่การผลิต ซึ่งผลการดำเนินงานโครงการอาหารเสริม (นม) โรงเรียน ที่ผ่านมามีความก้าวหน้าในด้านการผลิต การแปรรูป ขนส่งและเก็บรักษา ตลอดจนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพนมโรงเรียนไปสู่ผู้บริโภคโดยเฉพาะนักเรียน

ก่อนเปิดภาคเรียนที่ 1/2559 เน้นครอบคลุม 3 ด้าน คือ การดูแลเกษตรกรโคนมนักเรียนได้เต็มที่มีคุณภาพดี และความโปร่งใสเป็นธรรมกับผู้ประกอบการโดยแนวทางการดำเนินนโยบายแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการผลิต ได้มีการจัดทำแผนยกระดับฟาร์มตามหลักเกณฑ์การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม (Good Agricultural Practice: GAP) โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานครบถ้วน 100% ภายในภาคเรียนที่ 2/2560 ซึ่งปัจจุบันมีฟาร์มทั้งหมดจำนวน 16,480 ฟาร์ม ที่ผ่านเกณฑ์ GAP แล้วจำนวน 4,065 ฟาร์ม คิดเป็นร้อยละ 24.67 โดยกรมปศุสัตว์มีแผนตรวจติดตามและให้คำแนะนำการพัฒนาฟาร์มอย่างต่อเนื่อง และการยกระดับคุณภาพน้ำนมดิบ ประกอบด้วยการพัฒนาการดำเนินงาน 2 เรื่อง คือ ปริมาณของแข็งรวม (Total Solid: TS) จากมาตรฐานเดิมร้อยละ 12.00 ให้เป็นร้อยละ 12.15 ในปีการศึกษา 1/2559 และเป็นร้อยละ 12.50 ในภาคเรียนที่ 2/2560 โดยการให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกร ติดตามและประเมินผลวิเคราะห์จากตัวอย่างจากศูนย์รวบรวมน้ำนมทุกศูนย์ฯ เดือนละ 1 ครั้ง มีแผนการเพิ่มประสิทธิภาพทั้งระบบ เช่น ปรับปรุงอาหารโดยนำอาหารสำเร็จ (Total Mixed Ration : TMR) มาใช้ และปริมาณเซลล์เม็ดเลือดขาว (Somatic Cell Count : SCC) จากเกณฑ์เดิม 750,000 เซลล์/ซีซี เป็น 650,000 เซลล์/ซีซี ในปีการศึกษา 1/2559 ทั้งนี้ ได้มีกำหนดแนวทางให้ความรู้กับเกษตรกร ของหน่วยพัฒนาสุขภาพและผลผลิตโคนม (Dairy Herd Health Unit) ของกรมปศุสัตว์ พร้อมทั้งตรวจติดตามผลจากศูนย์รวบรวมน้ำนมทุกศูนย์ฯ เดือนละ 1 ครั้งอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายลดจำนวนปริมาณเซลล์เม็ดเลือดขาว เหลือ 500,000 เซลล์/ซีซี ภายในภาคเรียนที่ 2/2560

2. การแปรรูป การขนส่งและการเก็บรักษา ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (Good Manufacturing Practice: GMP) ปัจจุบันศูนย์/สหกรณ์ของประเทศไทยที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 167 ศูนย์ฯ/สหกรณ์ ผ่าน GMP ครบ 100% แล้ว ส่วนหลักเกณฑ์การขนส่งนมโรงเรียน (Logistics) และการจัดเก็บที่โรงเรียน ทั้งนมพาสเจอร์ไรส์ และนม UHT อย่างชัดเจน ซึ่งจากการสำรวจผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการพบว่า มีรถขนส่งนมโรงเรียน รวม 922 คัน เป็นรถขนส่งนมพาสเจอร์ไรส์จำนวน 675 คัน และรถบรรทุกนม UHT จำนวน 247 คัน นอกจากนี้การจัดเก็บนมที่โรงเรียน ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การจัดเก็บนมที่โรงเรียนทั้งนมพาสเจอร์ไรส์ และ นม UHT โดยให้โรงเรียนถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในการตรวจรับนมโรงเรียน โดยสุ่มตรวจคุณภาพ พร้อมตัดซิมก่อนที่จะให้เด็กนักเรียนดื่ม ทั้งนี้ผู้ประกอบการเป็นผู้สนับสนุนอุปกรณ์ในการรักษาคุณภาพนมพาสเจอร์ไรส์ เช่น ถังแช่/ตู้เย็น เทอร์โมมิเตอร์ ฯลฯ นอกจากนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้วางระบบการติดตามการขนส่งและการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์นมโรงเรียนในแต่ละจังหวัดโดยในระดับจังหวัดมีคณะกรรมการอาหารเสริม(นม)โรงเรียน ระดับจังหวัด ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานบูรณาการร่วมกัน 4 กระทรวง คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวง ศึกษาธิการ กำหนดหน้าที่ในการจัดทำแผนและติดตามกำกับดูแลการบริหารจัดการคุณภาพนมในโครงการอาหารเสริม (นม) โรงเรียน ในเขตพื้นที่จังหวัด หากพบปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับโครงการอาหารเสริม (นม) โรงเรียน ให้รายงานผู้ว่าราชการจังหวัดทราบโดยเร็ว ส่วนระดับกระทรวง ผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับ Single Command ของกระทรวงเกษตรฯ และกรมปศุสัตว์ บูรณาการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติการเพื่อตรวจติดตามกำกับดูแลอย่างต่อเนื่องทุกเดือน

3. การบริหารจัดการ เน้นดำเนินการ 4 แนวทาง คือ 1) การพัฒนาบรรจุกภัณฑ์นมโรงเรียนให้ได้มาตรฐานสูงขึ้น เพื่อส่งเสริมสร้างแรงจูงใจให้เด็กนักเรียนบริโภคนม และมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบบรรจุกภัณฑ์ โดยจัดการประกวดออกแบบกล่องนมโรงเรียน และจะนำไปใช้ในภาคเรียนที่ 1/2560 2) ส่งเสริมและรณรงค์การบริโภคนมในประเทศให้เพิ่มขึ้น โดยให้คณะอนุกรรมการรณรงค์การบริโภคนม กำหนดแผนกลยุทธ์และแผนงาน/โครงการ มีเป้าหมายการบริโภคนมเพิ่มขึ้นร้อยละ 4 ต่อปี จากปัจจุบันคนไทยบริโภคนมอยู่ที่ 14 ลิตร/คน/ปี 3) การจัดสรรสิทธิพื้นที่การจำหน่ายนมโรงเรียนสำหรับภาคการศึกษา 1/2559 โดยเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์นมโรงเรียนได้รับสิทธิในการผลิตนมโรงเรียนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยน

วิธีการจัดสรรโควตานมโรงเรียนให้เกิดความเป็นธรรม โปร่งใส และตอบสนองความต้องการ ภายใต้การพิจารณาของคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินงานโครงการอาหารเสริม(นม)โรงเรียน นอกจากนี้ ยังได้กำหนดให้มีการพิจารณาความผิดและกำหนดโทษและอัตราเบี้ยปรับ เพื่อลงโทษผู้ฝ่าฝืนที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์อย่างเคร่งครัด และ 4) การจัดสรรสิทธิและพื้นที่การจำหน่ายของปีการศึกษา 2559 ได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นมในการประชุมเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2559 โดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณในการจัดซื้ออาหารเสริม(นม)โรงเรียน ประมาณ 14,000 ล้านบาท สำหรับเด็กนักเรียนชั้นอนุบาล ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 7.45 ล้านคน ได้ดื่มนมทุกวันเป็นเวลา 260 วัน คิดเป็นน้ำนมดิบที่รับซื้อจากเกษตรกร/สหกรณ์ทั้งสิ้น จำนวน 1,136.7 ตัน/วัน โดยมีผู้ประกอบการเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 67 ราย พร้อมดำเนินการส่งนมให้กับโรงเรียนทั่วประเทศตั้งแต่วันที่ 15 พฤษภาคม 2559 เป็นต้นไป

6) ความตกลงการค้าเสรี

การเจรจาการค้าระหว่างประเทศแบ่งเป็นระดับพหุภาคี ระดับภูมิภาค และระดับทวิภาคีโดยระดับพหุภาคี เป็นการเจรจาของสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ปัจจุบันมีสมาชิก 164 ประเทศ เพื่อเปิดเสรีการค้า สร้างกฎระเบียบทางการค้าของโลก และระดับภูมิภาค (เช่น ASEAN) มีการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Area: FTA) กับนานาประเทศอย่างกว้างขวาง

สำหรับไทยได้มีการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีระดับภูมิภาคที่จัดทำร่วมกับอาเซียนและเริ่มมีผลบังคับใช้แล้ว 5 ฉบับ ได้แก่ อาเซียน-ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ อาเซียน-จีน อาเซียน-ญี่ปุ่น อาเซียน-เกาหลี อาเซียน-อินเดีย และอยู่ระหว่างการเจรจา ได้แก่ อาเซียน-ฮ่องกง และความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP) สำหรับความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีของไทยที่เจรจาและมีผลบังคับใช้แล้ว ได้แก่ ไทย-ออสเตรเลีย ไทย-นิวซีแลนด์ ไทย-ญี่ปุ่นไทย-ชิลี ไทย-อินเดีย (early harvest 83 รายการ) และไทย-เปรู (70% ของรายการสินค้า) และที่อยู่ระหว่างการเจรจา ได้แก่ ไทย-ปากีสถาน ส่วนที่ยังเตรียมการเจรจา ได้แก่ ไทย-ตุรกี

การเปิดการค้าเสรี (FTA) กับประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ส่งผลให้ประเทศออสเตรเลียได้รับโควตาการนำเข้านมผงเพิ่มขึ้น และภาชนะนำเข้านมผงและผลิตภัณฑ์นมลดลงตามข้อตกลง มีผลกระทบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมโดยตรง เนื่องจากประเทศคู่พันธมิตรทั้งสองเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการผลิตและส่งออกผลิตภัณฑ์ที่มีความได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิตและเทคโนโลยีการผลิต โดยเฉพาะนมผงซึ่งมีราคาถูกจะนำไปสู่การทดแทนน้ำนมดิบในโรงงานแปรรูป จนเป็นเหตุให้เกิดปัญหาการปฏิเสธรับซื้อและปัญหามล้นตลาดเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมจำต้องเลิกเลี้ยงไปในที่สุด หากกระบวนการบริหารจัดการน้ำนมดิบภายในประเทศอ่อนแอ ดังนั้น รัฐบาลต้องรีบดำเนินการหาทางช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอย่างเร่งด่วน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการเลี้ยงโคนมและสร้างความเข้มแข็งขององค์กร การรณรงค์ให้ประชาชนผู้บริโภคได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคนมโดยแสดงให้เห็นผู้บริโภคได้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างนมโคแท้ และนมผงละลายน้ำเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและประเทศชาติ

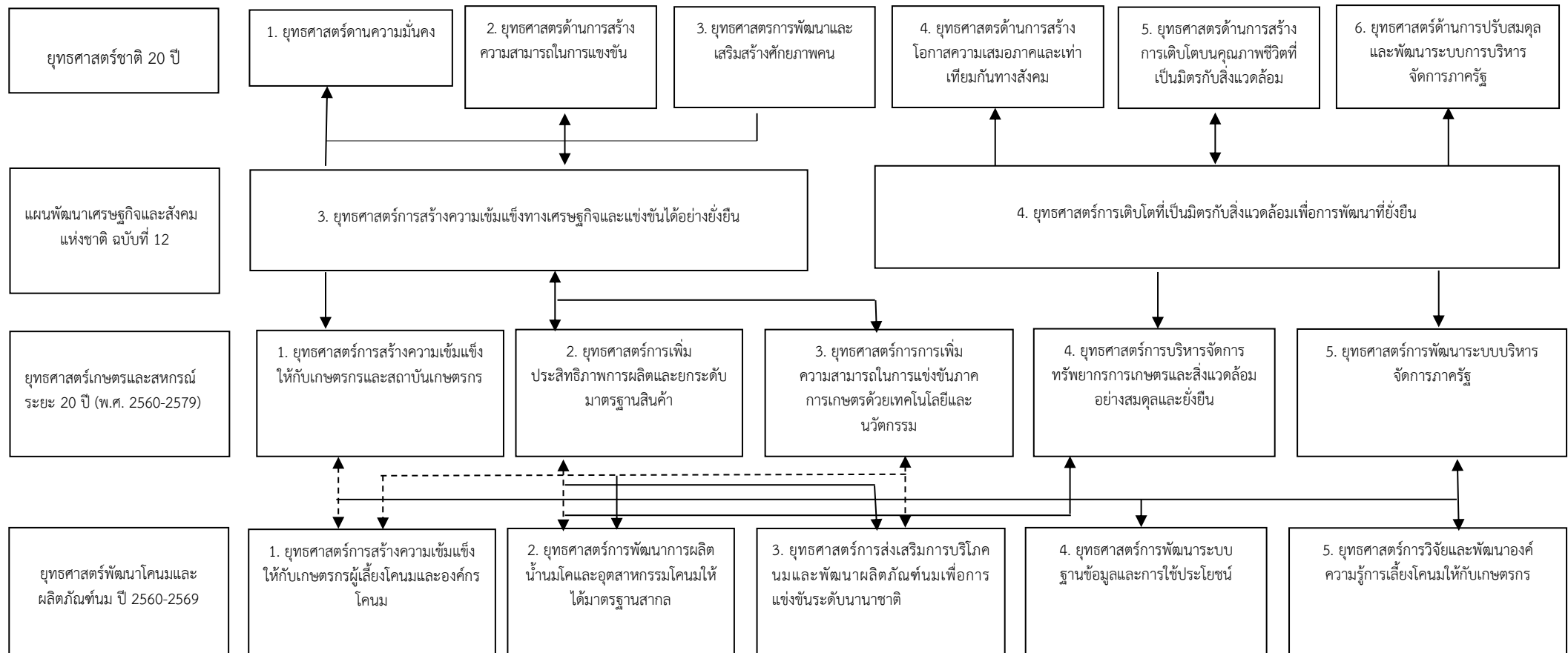
2.4 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัจจัยคุกคาม

1) จุดแข็ง

1.1 การผลิต

- 1) เป็นอาชีพที่สร้างรายได้และมีเสถียรภาพด้านราคา เมื่อเทียบกับอาชีพทางการเกษตรอื่นๆ
- 2) เกษตรกรมีพันธุ์โคนม และองค์ความรู้การเลี้ยงโคนมในเขตร้อนขึ้น
- 3) มีระบบการผลิตในอุตสาหกรรมนมที่มีความเจริญทัดเทียมต่างประเทศ (อาเซียน)
- 4) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม รวมตัวเป็นองค์กรเกษตรกร
- 5) มีระบบมาตรฐานสากลตลอดห่วงโซ่อุปทาน
- 6) มีวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรหลากหลายและมีปริมาณมาก

ความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์รัฐบาลกับยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นม ปี 2560-2569

1.2 การตลาด

- 1) ราคาน้ำนมโค (น้ำนมดิบ) มีเสถียรภาพ
- 2) มีโครงการอาหารเสริม (นม) โรงเรียน

1.3 การควบคุม กำกับดูแลและการสนับสนุน

- มีระบบบริหารจัดการอุตสาหกรรมนมผ่านคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม

2) จุดอ่อน

2.1ด้านการผลิต

- 1) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีพื้นที่จัดทำแปลงหญ้าไม่เพียงพอ
- 2) อาหารหยาบคุณภาพดีมีไม่เพียงพอต่อเนื่องตลอดทั้งปี
- 3) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่เป็นฟาร์มรายย่อย มีต้นทุนการผลิตสูง
- 4) ประสิทธิภาพการใช้เครื่องมือ เครื่องจักรที่ใช้ในฟาร์มเกษตรกรไม่เหมาะสม
- 5) มีโรคระบาด (ปากและเท้าเปื่อย) เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2.2 ด้านการบริหารจัดการ

- 1) การบริหารจัดการฟาร์มส่วนใหญ่ไม่ได้มาตรฐาน
- 2) ระบบฐานข้อมูลโคนม ไม่เป็นระบบฐานเดียว มีหลากหลายหน่วยงานที่จัดทำ และขาดการเชื่อมโยง
- 3) ขาดแคลนแรงงาน และผู้สืบทอดกิจการฟาร์ม
- 4) ขาดการบูรณาการของหน่วยงานในการกำกับดูแลในการนำเข้าและส่งออกสินค้า
- 5) ขาดการบูรณาการของหน่วยงานรับผิดชอบในอุตสาหกรรมนมและผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนา
- 6) พระราชบัญญัติโคนมและผลิตภัณฑ์นม พ.ศ.2551 ยังไม่สมบูรณ์และยังขาดงบประมาณในการขับเคลื่อน ซึ่งมีการเสนอแก้ไขอย่างต่อเนื่อง
- 7) ขาดการนำองค์ความรู้และผลงานวิจัยไปใช้ในเกษตรกร เพื่อนำไปปฏิบัติได้และเห็นผลจริง ซึ่งยังมีน้อย

2.3 องค์กรเกษตรกรและเกษตรกร

- 1) องค์กรเกษตรกรยังขาดประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กร และขาดการเชื่อมโยงเครือข่าย
- 2) จำนวนเกษตรกรที่เลี้ยงโคนมมีแนวโน้มลดลง
- 3) ขาดองค์ความรู้บริหารจัดการฟาร์ม และระบบการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรายใหม่

2.4 ด้านการตลาด

- การบริโภคโคนมและผลิตภัณฑ์นมยังไม่ใช้วัฒนธรรมการบริโภคของคนไทย
- สหกรณ์/โรงงานแปรรูปขนาดเล็กไม่สามารถแข่งขันผู้ประกอบการรายใหญ่ได้

3. โอกาส

- 1) การเปิดการค้าเสรีอาเซียน ทำให้ความต้องการผลิตภัณฑ์นมและพันธุ์โคนมของประเทศในกลุ่มอาเซียนมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และมีโอกาสเพิ่มมูลค่าการส่งออกได้ดีในอนาคต
- 2) มีนโยบายของรัฐให้การสนับสนุนอุตสาหกรรมนมทั้งระบบ
- 3) ภาครัฐให้การสนับสนุนในเรื่องการส่งเสริมด้านการตลาด เช่น โครงการอาหารเสริม (นม) โรงเรียน และโครงการรณรงค์การบริโภคโคนม
- 4) นมเป็นอาหารเพื่อสุขภาพและผู้บริโภคให้ความสำคัญในเรื่องสุขภาพมากขึ้น

- 5) ผู้บริโภคมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องคุณประโยชน์ของนํ้านมโคมากขึ้น
- 6) แนวโน้มการบริโภคนม มีอัตราที่เพิ่มขึ้น

4. ภัยคุกคาม

- 1) ประเทศไทยต้องเปิดเสรีทางการค้ากับประเทศที่มีศักยภาพการเลี้ยงโคนม ทำให้เกิดการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมจากต่างประเทศเข้ามาแข่งขัน ในปี 2568
- 2) ผลิตภัณฑ์ “นม” มีการแข่งขันจากเครื่องดื่มทดแทน “นม” เช่น นมถั่วเหลือง นมข้าว นมข้าวโพด
- 3) มาตรการกีดกันทางการค้า เช่น เงื่อนไขการเกิดโรคระบาด (ปากและเท้าเปื่อย) เป็นต้น
- 4) การสวมสิทธิ์จากประเทศนอก AEC

2.5 วิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าประสงค์

ยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นมปี 2560-2569 ประกอบด้วย

วิสัยทัศน์ : อุตสาหกรรมโคนมไทยทั้งระบบ ได้มาตรฐานสากลภายใน 10 ปี

- พันธกิจ :
- 1) การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและองค์กรโคนม
 - 2) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม และองค์กรโคนม
 - 3) การเพิ่มกำไรสุทธิ (Net Profit) ในการเลี้ยงโคนม
 - 4) พัฒนาอุตสาหกรรมโคนมตลอดห่วงโซ่อุปทานสู่มาตรฐานสากล
 - 5) การส่งเสริมการบริโภคนมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์นม ให้สามารถแข่งขันได้ในเวทีอาเซียนและภูมิภาคอื่น
 - 6) การพัฒนาฐานข้อมูลโคนมหลัก เป็นระบบฐานข้อมูลเดียว
 - 7) การวิจัย พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้การเลี้ยงโคนมให้กับเกษตรกร

วัตถุประสงค์ :

- 1) เพื่อสร้างความเข้มแข็งในองค์กรโคนมและบูรณาการการบริหารจัดการอุตสาหกรรมโคนมของประเทศ
- 2) เพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรในการผลิตนํ้านมโค
- 3) เพื่อพัฒนาระบบอุตสาหกรรมนมของประเทศให้ยั่งยืน เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมนมของประเทศ มีมาตรฐานปลอดภัยต่อผู้บริโภค และสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

เป้าประสงค์:

- 1) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและองค์กรโคนมมีความเข้มแข็ง
- 2) นํ้านมในประเทศมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล
- 3) ผลิตภัณฑ์นมมีความหลากหลาย และตอบสนองผู้บริโภคในแต่ละช่วงอายุ

ตัวชี้วัด :

- 1) องค์กรโคนมบริหารงานมีกำไรและจำนวนสมาชิกใช้บริการองค์กรเกษตรกรไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
- 2) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี
- 3) ค่าเฉลี่ยผลผลิตนํ้านมโคต่อตัวต่อวัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 4 ต่อปี
- 4) ฟาร์มโคนมได้รับมาตรฐาน GAP ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90

2.6 กรอบยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นม ปี 2560-2569

แนวทางการพัฒนา	ตัวชี้วัด	ผลงานปัจจุบัน	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568	2569
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและองค์กรโคนม												
1. สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม และองค์กรเกษตรกรโคนมและผลิตภัณฑ์นม 1.1 ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการน้ำนมตลอดห่วงโซ่อุปทาน - ถ่ายทอดเทคโนโลยีการบริหารจัดการองค์กรเกษตรกรโคนมให้มีความเข้มแข็ง - จัดทำ Application เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ เช่น การคำนวณสูตรอาหารโคนม การจัดการระบบสืบพันธุ์โคนม การคำนวณต้นทุนการผลิต - พัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเป็น Smart Farmer 1.2 ส่งเสริมองค์กรเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง 1.3 ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อการบริหารจัดการแบบแปลงใหญ่(ตลอดห่วงโซ่อุปทาน) 2. สร้างความมั่นคงและลดความเสี่ยงจากการประกอบอาชีพ 2.1 พัฒนาระบบประกันความเสี่ยงจากการประกอบธุรกิจโคนม เช่น - ระบบการซื้อ-ขายน้ำนมดิบที่เป็นธรรม - ระบบประกันสุขภาพโคนม - ระบบประกันรายได้ - มีสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์ม/นักส่งเสริมประจำองค์กรเกษตรกร	1) องค์กรเกษตรกรบริหารงานมีกำไร 2) จำนวนสมาชิกใช้บริการองค์กรเกษตรกรไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 3) เกษตรกรมีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี 4) องค์กรโคนม มีแผนพัฒนาขับเคลื่อนองค์กร หน่วยงานที่รับผิดชอบ - กรมส่งเสริมสหกรณ์ - กรมปศุสัตว์ - องค์กรส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย - ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร - สถาบันการศึกษา - ชุมนุมสหกรณ์โคนมแห่งประเทศไทย - ผู้ประกอบการ - ผู้ประกอบการรวบรวมน้ำนมดิบ		มีกำไร 80%	มีกำไร 80%	มีกำไร 80%	มีกำไร 80%	มีกำไร 80%	มีกำไร 80%	มีกำไร 80%	มีกำไร 80%	มีกำไร 80%	มีกำไร 80%
			5% มี	5% มี	5% มี	5% มี	5% มี	5% มี	5% มี	5% มี	5% มี	5% มี

แนวทางการพัฒนา	ตัวชี้วัด	ผลงาน ปัจจุบัน	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568	2569
2.2 พัฒนากลไกการระดมทุน เพื่อจัดตั้งกองทุน ประกันความเสี่ยงจากการประกอบธุรกิจโคนม 2.3 จัดตั้งกองทุนพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนม และอุตสาหกรรมโคนม 2.4 มีแหล่งเงินทุนสนับสนุนธุรกิจโคนม 3. สร้างความภาคภูมิใจและพัฒนาเกษตรกร โคนมรุ่นใหม่สืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคนม อย่างยั่งยืน 3.1 จัดตั้งสถาบัน Dairy training center 3.2 พัฒนามาตรฐานวิชาชีพเกษตรกรและ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมโคนม 3.3 ส่งเสริมเกษตรกรโคนมรุ่นใหม่สืบทอด อาชีพการเลี้ยงโคนมอย่างยั่งยืน 4. ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรใช้ เครื่องจักรและเทคโนโลยีบริหารจัดการฟาร์ม แบบครบวงจรเพื่อทดแทนแรงงานอย่างเป็น ระบบรองรับสังคมเกษตรสูงอายุ และลดภาระ ในกิจวัตรประจำวัน												

แนวทางการพัฒนา	ตัวชี้วัด	ผลงานปัจจุบัน	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568	2569
ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาการผลิตนํ้านมโคและอุตสาหกรรมโคนมให้ได้มาตรฐานสากล												
1. เพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิต	1) ค่าเฉลี่ยผลผลิตนํ้านมโคต่อตัวต่อวัน เพิ่มขึ้นปีละร้อยละ 4	12.79	13.31	13.84	14.39	14.97	15.57	16.19	16.84	17.51	18.21	18.93
1.1 ส่งเสริมการจัดการอาหารโคนม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ	2) ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยลดลง (เปรียบเทียบกับราคาขายนมผงโลก)	ศึกษา	เปรียบ	เปรียบ	เปรียบ	เปรียบ	เปรียบ	เปรียบ	เปรียบ	เปรียบ	เปรียบ	เปรียบ
1.2 ส่งเสริมด้านสุขภาพโคนมระดับฝูง (Dairy Herd Health)	3) ฟาร์มโคนมทั้งหมดได้รับมาตรฐาน GAP โดยผ่านเกณฑ์มาตรฐานเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี ของจำนวนฟาร์มทั่วประเทศ	ข้อมูล	เทียบ	เทียบ	เทียบ	เทียบ	เทียบ	เทียบ	เทียบ	เทียบ	เทียบ	เทียบ
1.3 เพิ่มประสิทธิภาพการปรับปรุงพันธุ์โคนม	3) ฟาร์มโคนมทั้งหมดได้รับมาตรฐาน GAP โดยผ่านเกณฑ์มาตรฐานเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี ของจำนวนฟาร์มทั่วประเทศ	3,262	10%	20%	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	90%
1.4 ส่งเสริมการจัดการสภาพแวดล้อมฟาร์มให้โคอยู่สบาย (Cow Comfort)	4) คุณภาพนํ้านมดิบ		10%	20%	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	100%
1.5 ส่งเสริมการจัดบันทึกข้อมูลโคนมรายตัว เพื่อการจัดการฟาร์ม (DHI)	4.1 คุณภาพนํ้านมดิบระดับฟาร์มโคนม											
1.6 การส่งเสริมการเลี้ยงโคสาวทดแทน	1) มีค่าโซมาติกเซลล์ไม่เกิน 400,000 เซลล์/มิลลิลิตร,											
1.7 ส่งเสริมระบบรวบรวม และขนส่งนํ้านมดิบทั้งระบบ (Cooling tank)	2) เนื้อมันไม่รวมมันเนย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 8.75											
1.8 ควบคุมมาตรฐานอาหารโคนมให้ครบถ้วน เช่น TMR อาหารหยাবหมัก	3) ไขมัน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 3.75											
1.9 พัฒนาแปลงพืชอาหารสัตว์และให้การรับรองมาตรฐานแปลงพืชอาหารสัตว์ GAP	4.2 คุณภาพนํ้านมดิบระดับศูนย์รวบรวม นํ้านมดิบ											
2. ส่งเสริมมาตรฐานฟาร์มโคนม และความปลอดภัยทางชีวภาพ	- มีจำนวนจุลินทรีย์ไม่เกิน 300,000 CFU/มิลลิลิตร	607,180	10%	20%	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	100%
2.1 พัฒนาฟาร์มโคนมที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์ม GAP	5) มาตรฐานสถานที่ผลิตและคุณภาพผลิตภัณฑ์นม		80%	80%	80%	80%	85%	85%	85%	85%	85%	85%
2.2 พัฒนาฟาร์มโคนมในระบบความปลอดภัยทางชีวภาพสู่ฟาร์มปลอดโรค	5.1 สถานที่ผลิตผ่านมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 ของสถานที่ผลิตที่ได้รับการตรวจประเมิน											
3. พัฒนาคุณภาพนํ้านมระดับฟาร์ม และศูนย์รวบรวมนํ้านมให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน												

แนวทางการพัฒนา	ตัวชี้วัด	ผลงานปัจจุบัน	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568	2569
3.1 พัฒนาคูณภาพน้ำนมระดับฟาร์ม (Milking Hygiene) 3.2 พัฒนามาตรฐานระบบรีดนมและเครื่องรีดนม (Standard Milking System & Milking Machine) 3.3 รักษาสถานภาพการรับรองระบบ GMP ของศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบอย่างต่อเนื่อง 4. พัฒนาระบบประกันคุณภาพ (Quality Assurance) ของน้ำนมดิบ 4.1 พัฒนาห้องปฏิบัติการตรวจสอบคุณภาพน้ำนมดิบของศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ และโรงงานแปรรูป ให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานสากล และห้องปฏิบัติการได้รับการประเมินประสิทธิภาพ (Ring Test) ปีละ 4 ครั้ง และประเมินการตรวจสอบของห้องปฏิบัติการ ปีละ 1 ครั้ง 4.2 ส่งเสริมการตรวจคุณภาพน้ำนมรายตัว 4.3 จัดทำระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) 5. ส่งเสริมการใช้น้ำนมดิบภายในประเทศแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ 5.1 ส่งเสริมการสร้างโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ขนาดเล็กและขนาดกลาง (SMEs) 5.2 ส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น นมผง ขาดมันเนย ชีส เนย และอื่น ๆ 5.3 ส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปน้ำนมเพื่อการส่งออก	5.2 ผลิตรัณฑ์นม ณ สถานที่ผลิตและสถานที่จำหน่ายมีคุณภาพมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 ของผลิตรัณฑ์ที่สุ่มเก็บตัวอย่าง หน่วยงานที่รับผิดชอบ - กรมปศุสัตว์ - กรมส่งเสริมสหกรณ์ - สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ - สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร - องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย - สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา - สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด - กระทรวงพาณิชย์ - กระทรวงวิทยาศาสตร์ - กระทรวงท่องเที่ยวและการกีฬา - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น - สถาบันการศึกษา - ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร - ชุมนุมสหกรณ์โคนมแห่งประเทศไทย - ผู้ประกอบการ - ผู้ประกอบการรวบรวมน้ำนมดิบ											

แนวทางการพัฒนา	ตัวชี้วัด	ผลงานปัจจุบัน	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568	2569
5.4 สร้างแรงจูงใจให้ใช้น้ำนมดิบภายในประเทศ เช่น ยกเลิกการควบคุมราคาผลิตภัณฑ์ที่ใช้น้ำนมดิบภายในประเทศ 100% 6. ขับเคลื่อนและกำกับดูแลคุณภาพมาตรฐานนมโรงเรียนตลอดห่วงโซ่ <u>6.1 ฟาร์มโคนม ศูนย์รวบรวมน้ำนมและสถานที่ผลิต/โรงงานแปรรูปต้องผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP GMP</u> <u>6.2 ตรวจประเมินศูนย์รวบรวมและโรงงานแปรรูปน้ำนม และสุ่มเก็บตัวอย่างน้ำนมส่งวิเคราะห์ปีละ 2 ครั้ง</u> <u>6.3 พัฒนาเป็นฟาร์มโคนมปลอดโรค</u>	- ฟาร์มโคนม ศูนย์รวบรวมน้ำนม สถานที่ผลิต/โรงงานแปรรูปต้องผ่านการรับรองมาตรฐาน 100% - น้ำนมมีคุณภาพผ่านเกณฑ์ที่กำหนด โดย Milk Board <u>ผลตรวจโรคประจำปี</u> <u>ไม่พบ โรคสัตว์สู่คน เช่น โรคแท้งติดต่อ โรคควั่นโรค</u>		60%	80%	100%	100%						
<u>6.4 จะต้องมียุติส่งเสริมและ/หรือนายสัตวแพทย์ประจำศูนย์รวบรวมน้ำนมทำหน้าที่เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคนมและน้ำนมคุณภาพดี</u> <u>6.5 โรงงานแปรรูปต้องมีบุคลากรผู้ควบคุมการผลิตตามพนักงานควบคุมคุณภาพหลัก GMP ให้ความรู้ครูที่โรงเรียนในการตรวจรับและเก็บรักษานมโรงเรียนและผู้ขนส่งนมในการดูแลรักษานมและมียุติส่งเสริมโคนมช่วยปรับปรุงแก้ไขปัญหาคอนม ณ ศูนย์รวบรวมน้ำนมและเกษตรกร</u>	<u>มียุติส่งเสริมและ/หรือนายสัตวแพทย์ประจำศูนย์</u> <u>มีบุคลากรที่มีคุณวุฒิ ทำงาน ตามกำหนด</u> - ผู้ควบคุมการผลิต - พนักงานควบคุมคุณภาพ - นักส่งเสริมโคนม		60%	80%	100%	100%						
			100%	100%	100%	100%						

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมการบริโภคนมและพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์นมเพื่อการแข่งขันระดับนานาชาติ												
1.รณรงค์/ส่งเสริมการบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นม 1.1 พัฒนาผลิตภัณฑ์นมให้มีความหลากหลายตอบสนองผู้บริโภคในแต่ละช่วงอายุ 1.2 ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องอาหาร หรืออาหารศึกษา (Food Education) 1.3 สร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภคด้วย brand กลาง เช่น โบว์ทอง, Coop-mark, Regional-brand 2.พัฒนาสินค้าโคนมเพื่อการแข่งขันระดับนานาชาติ 2.1 พัฒนาสายพันธุ์และน้ำเชื้อโคนมเพื่อจำหน่ายในตลาดอาเซียน 2.2 สนับสนุนผู้ประกอบการที่มีศักยภาพในการส่งออกเพื่อเปิดตลาดในประเทศอาเซียน และนานาชาติ เช่น ทำ Road show 2.3 แก้ไข/ปรับปรุงกฎหมาย เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าระหว่างประเทศ 3.พัฒนาผลิตภัณฑ์นมเพื่อการแข่งขันส่งเสริมการใช้น้ำนมดิบภายในประเทศแปรรูป	1) อัตราการบริโภคนมพร้อมดื่มภายในประเทศจากเดิม 17.24 ลิตร/คน/ปี เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4 ต่อปี เป็น 25.54 ลิตร/คน/ปี 2) มูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์นมทั้งหมดเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ต่อปี (มูลค่ารวม)	17.24	17.93	18.65	19.40	20.18	20.99	21.83	22.70	23.61	24.56	25.54
	หน่วยงานที่รับผิดชอบ - กระทรวงพาณิชย์ - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม - กรมปศุสัตว์ - กระทรวงสาธารณสุข (อย.) - องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย - กรมส่งเสริมสหกรณ์ - สถาบันการศึกษา - ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร - ชุมนุมสหกรณ์โคนมแห่งประเทศไทย - ผู้ประกอบการ/ ผู้ประกอบการรวบรวมนม	6,591 ลบ.	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%
3.1 สร้างนวัตกรรม และผลิตภัณฑ์นมให้มีความหลากหลาย และมีอัตลักษณ์ เช่น นมอินทรีย์นมพรีเมียมเกรด,Grass fed milk ฯลฯ 3.2 เพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า เช่น ยกกระดับสินค้านมเป็นสินค้าเชิงคุณภาพและเพื่อสุขภาพทั้งในระดับชุมชน (My Milk /Dairy OTOP) ระดับประเทศและส่งออก (Thailand Milk)												

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการใช้ประโยชน์													
1. จัดตั้งศูนย์ข้อมูลโคนมแห่งชาติ (National Dairy Information Center) 2. พัฒนาระบบฐานข้อมูลโคนมเดียวกันทั้งประเทศ 3. พัฒนาระบบทะเบียนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม 4. <u>ขึ้นทะเบียนศูนย์รวมนมและโรงงานแปรรูปนม</u> 5. <u>ข้อมูลผลิตภัณฑ์นมที่บริโภคในและส่งออก</u> 6. <u>จัดทำทะเบียนบุคลากรโคนม</u> 7. <u>จัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนม รร. ให้ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน</u>	มีศูนย์ข้อมูลในการบริหารจัดการอุตสาหกรรมโคนมของประเทศไทย ภายใน พ.ศ. 2561 โดยจัดตั้งที่กรมปศุสัตว์	70%	85%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
ยุทธศาสตร์ที่ 5 การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้การเลี้ยงโคนมให้กับเกษตรกร													
1. ศึกษาวิจัยพัฒนาด้านโคนมและผลิตภัณฑ์ 1.1 ด้านปรับปรุงพันธุ์ 1.2 ด้านอาหารสัตว์ 1.3 ด้านสุขภาพสัตว์ 1.4 ด้านมาตรฐาน 1.5 ด้านการจัดการฟาร์ม 1.6 ด้านการรวมกลุ่มเกษตรกร และการบริหาร 1.7 ด้านการตลาด และพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2. พัฒน่องค์ความรู้หรือนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย	- จำนวนงานวิจัยและผลงานทางวิชาการ ที่ใช้ประโยชน์ได้ อย่างน้อยปีละ 15 เรื่อง - จำนวนร้อยละของฟาร์มที่นำผลงานวิจัยและผลงานที่วิชาการไปประยุกต์ใช้ หน่วยงานที่รับผิดชอบ - กรมปศุสัตว์ - กรมส่งเสริมสหกรณ์ - สถาบันการศึกษา - องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย - ผู้ประกอบการ	15 60%	15 60%	15 60%	15 60%	15 60%	15 60%	15 60%	15 60%	15 60%	15 60%	15 60%	15 60%

บทที่ 3

การขับเคลื่อน กำกับ ติดตามและประเมินผล

3.1 การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ภายใต้กลไกคณะกรรมการ

คณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อน กำกับ ติดตามและประเมินยุทธศาสตร์ มีหน้าที่กำหนดแนวทางการขับเคลื่อน วิธีการติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์ ดำเนินการติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์ รายงานผลและเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นมเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด เช่น

1. จัดทำแผนรองรับยุทธศาสตร์ที่มีการประสานเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่อุปทาน
2. กำหนดหน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุน ให้ทุกหน่วยงานให้ความสำคัญกับแผนและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดขึ้นภายใต้ภารกิจของหน่วยงาน และประสานกับหน่วยงานสนับสนุนเพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติและจัดลำดับความสำคัญการดำเนินงานเพื่อจัดทำแผนงาน / โครงการดำเนินการในแต่ละงบประมาณ ในลักษณะแผนปฏิบัติการ (Action Plan)
3. กำหนดหลักเกณฑ์การชี้วัดรวมทั้งให้มีการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการ เพื่อให้หน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุนรวมขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เป็นผลสัมฤทธิ์

3.2 การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ภายใต้หน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุน

คณะกรรมการขับเคลื่อน กำกับ ติดตามและประเมินยุทธศาสตร์ กำหนดหน่วยงานหลักสำหรับกำกับดูแลแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ เพื่อดำเนินการดำเนินงานภายใต้ภารกิจหลักของหน่วยงาน มีหน้าที่กำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด แผนงาน/โครงการ งบประมาณ และ แนวทางการประเมินผล เพื่อให้หน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุนได้บูรณาการการทำงานร่วมกัน สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งเชื่อมโยงกับประเด็นยุทธศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.3 การกำกับ ติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผลใช้วิธีการประเมินผลเพื่อการพัฒนา (Developmental Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อปรับปรุงและปรับเปลี่ยนวิธีการหรือกระบวนการการทำงานระหว่างดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความซับซ้อนของระบบรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบระหว่างดำเนินการดำเนินงาน อันจะส่งผลให้สามารถขับเคลื่อนงานตามแผนยุทธศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามเป้าประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์ฯ ที่วางไว้

ตัวชี้วัด	วิธีการวัด	การกำกับ ติดตามและประเมินผล
1) องค์กรเกษตรกรบริหารงานมีกำไรและจำนวนสมาชิกใช้บริการองค์กรเกษตรกรไม่น้อยกว่าร้อยละ 80	ข้อมูลบัญชีขององค์กรเกษตรกร	รายงานผลการดำเนินงานองค์กรเกษตรกร
2) ค่าเฉลี่ยผลผลิตน้ำนมโคต่อตัวต่อวัน เพิ่มขึ้นปีละร้อยละ 4	เปรียบเทียบข้อมูลปริมาณน้ำนมที่แม่โคของเกษตรกรสามารถผลิตได้กับข้อมูลการให้ผลผลิตน้ำนม	รายงานปริมาณน้ำนมดิบ/องค์ประกอบน้ำนม
3) ฟาร์มโคนมทั้งหมดได้รับมาตรฐาน GAP	เปรียบเทียบข้อมูลจำนวนฟาร์มที่ขึ้นทะเบียนกับจำนวนฟาร์มทั้งหมด	รายงานผลการขึ้นทะเบียนฟาร์มโคนมมาตรฐาน
4) คุณภาพน้ำนมดิบผ่านเกณฑ์มาตรฐานเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี 3.1 คุณภาพน้ำนมดิบระดับฟาร์มโคนมของจำนวนฟาร์มทั่วประเทศ มีค่าโซมาติกเซลล์ไม่เกิน 400,000 เซลล์/มิลลิลิตร, เนื้อมันไม่รวมไขมัน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 8.75, ไขมัน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 3.75 3.2 คุณภาพน้ำนมดิบระดับศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ มีจำนวนจุลินทรีย์ไม่เกิน 300,000 CFU/มิลลิลิตร	ข้อมูลผลการตรวจคุณภาพน้ำนมระดับศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบเฉลี่ยทั่วประเทศ	รายงานผลการตรวจคุณภาพน้ำนมเฉลี่ยทั่วประเทศ
5) มาตรฐานสถานที่ผลิตและคุณภาพผลิตภัณฑ์นม 5.1 สถานที่ผลิตผ่านมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 ของสถานที่ผลิตที่ได้รับการตรวจประเมิน 5.2 ผลิตภัณฑ์นม ณ สถานที่ผลิตและสถานที่จำหน่ายมีคุณภาพมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 ของผลิตภัณฑ์ที่สุ่มเก็บตัวอย่าง	ข้อมูลผลการตรวจสถานที่ผลิตผลิตภัณฑ์นมและผลการตรวจวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์นม	รายงานผลการตรวจสถานที่ผลิตผลิตภัณฑ์นมและผลการตรวจวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์นม
6) รายได้เกษตรกรเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี	เปรียบเทียบรายได้ของเกษตรกรรายปี	ข้อมูลต้นทุนการผลิตและราคาที่เกษตรกรขายได้ ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
7) อัตราการบริโภคนมพร้อมดื่มภายในประเทศจากเดิม 17.24 ลิตร/คน/ปี เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4 ต่อปี เป็น 25.54 ลิตร/คน/ปี	เปรียบเทียบข้อมูลการบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นมกับข้อมูลการบริโภค	บริษัทสำรวจข้อมูลผู้บริโภค
8) มูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์นมทั้งหมดเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ต่อปี	เปรียบเทียบมูลค่าส่งออกผลิตภัณฑ์นมในอุตสาหกรรมนม	ข้อมูลการส่งออกผลิตภัณฑ์นมของกรมศุลกากร
9) มีศูนย์ข้อมูลในการบริหารจัดการอุตสาหกรรมโคนมของประเทศไทย ภายใน พ.ศ. 2561	มีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูล	ความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูลตามเป้าหมายเป็นปัจจุบัน
10) องค์กรเกษตรกรโคนมและผลิตภัณฑ์นมมีความเข้มแข็ง	เปรียบเทียบจำนวนสมาชิกที่มาใช้บริการองค์กร	ข้อมูลการใช้บริการองค์กรของสมาชิก

3.4 ผลสำเร็จในภาพรวมของยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นม ปี 2560-2569 กำหนดตัวชี้วัดเป้าประสงค์ไว้ 8 ตัวชี้วัดครอบคลุมอุตสาหกรรมโคนมทั้งระบบ ซึ่งยุทธศาสตร์บรรลุตามเป้าประสงค์แล้วจะตอบสนองเป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คือ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ด้วยเช่นกัน ดังนี้

มั่นคง : เกษตรกรมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพจากองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ได้ผลผลิตตามมาตรฐานสากล สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

มั่งคั่ง : อุตสาหกรรมโคนมมีความมั่งคั่ง จากขีดความสามารถในการแข่งขันภายใต้การค้าเสรี ด้วยความเป็นผู้นำการส่งออกผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายน้ำนมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ยั่งยืน : องค์กรเกษตรกรมีความยั่งยืน จากขีดความสามารถในการสร้างกำไรขององค์กรเกษตรกรและมีความเข้มแข็งจากการที่เกษตรกรส่วนใหญ่มาใช้บริการองค์กรเกษตรกรทำให้มีการพึ่งพาและเกื้อกูลกันภายในองค์กรอย่างครบวงจร

ความสำเร็จของยุทธศาสตร์ วัดจากตัวชี้วัดดังนี้

- 1) องค์กรโคนมบริหารงานมีกำไรและจำนวนสมาชิกใช้บริการองค์กรเกษตรกรไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
- 2) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี
- 3) ค่าเฉลี่ยผลผลิตน้ำนมโคต่อตัวต่อวัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 4 ต่อปี
- 4) ฟาร์มโคนมได้รับมาตรฐาน GAP ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90
- 5) คุณภาพน้ำนมดิบผ่านเกณฑ์มาตรฐานเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี
 - 5.1 คุณภาพน้ำนมดิบระดับฟาร์มโคนมของจำนวนฟาร์มทั่วประเทศ
 - 1) ค่าโซมาติกเซลล์ ไม่เกิน 400,000 เซลล์/มิลลิลิตร
 - 2) **เนื้อมะพร้าวไม่รวมไขมัน** ไม่น้อยกว่าร้อยละ 8.75,
 - 3) ไขมันไม่น้อยกว่าร้อยละ 3.75
 - 5.2 คุณภาพน้ำนมดิบระดับศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ
 - มีจำนวนจุลินทรีย์ไม่เกิน 300,000 CFU/มิลลิลิตร
- 6) สถานที่ผลิตผ่านมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 ของสถานที่ผลิตที่ได้รับการตรวจประเมิน
- 7) ผลิตภัณฑ์นม ณ สถานที่ผลิตและสถานที่จำหน่าย มีคุณภาพมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 ของผลิตภัณฑ์ที่สุ่มเก็บตัวอย่าง
- 8) อัตราการบริโภคนมพร้อมดื่มภายในประเทศจากเดิม **17.24** ลิตร/คน/ปี เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4 ต่อปี เป็น **25.54** ลิตร/คน/ปี
- 9) มูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์นมทั้งหมด เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ต่อปี
- 10) มีศูนย์ข้อมูลในการบริหารจัดการอุตสาหกรรมโคนมของประเทศไทย ภายใน พ.ศ. 2561

บรรณานุกรม

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ข่าวสาร กษ "รัฐมนตรีเกษตรฯ" มอบนโยบายแนวทางการดำเนินงาน
ปีงบประมาณ 2559" วันที่ 17 กันยายน 2558
https://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=16700&filename=olan
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ข่าวสาร กษ "รัฐมนตรีเกษตรฯ" มอบนโยบายแนวทางการดำเนินงาน
ปีงบประมาณ 2559" วันที่ 17 กันยายน 2558
https://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=16700&filename=olan
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ข่าวสาร กษ "กระทรวงเกษตรฯ ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการโคนมทั่วประเทศ
หารือแนวทางการเพิ่มองค์ประกอบเนื้อนม," วันที่ 7 ตุลาคม 2559
https://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=19116
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. "การเจรจาการค้าระหว่างประเทศ /FTA ของไทย", สำนักสารสนเทศการ
เจรจาการค้า กันยายน 2557
<http://www.thaifta.com/thaifta/Home/tabid/36/ctl/Details/mid/436/ItemID/8350/Default.aspx>
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. "แผนพัฒนาโคนมเพื่อปรับตัวรองรับผลกระทบในการทำความตกลงเขตการค้าเสรี,
กลุ่มส่งเสริมพัฒนาธุรกิจด้านปศุสัตว์ ประมง หัตถกรรมและผลิตภัณฑ์, สำนักพัฒนาธุรกิจ
สหกรณ์, พฤษภาคม 2550
- กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์. "ข้อมูลเศรษฐกิจการปศุสัตว์" ปี 2558
- ดร.ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์, "บ้านไร่นาเรา" มุลนิธิพลังนิเวศและชุมชน,
http://www.banrainarao.com/column/commu_econ_02
- ชมรมนมสร้างชาติ. "ผลกระทบและแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องอาหารชั้นและอาหารหยาบมีราคาสูงขึ้นมาก
จนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมได้รับผลกระทบมากในขณะนี้โดยชมรมนมสร้างชาติ
http://www.milkforthai.org/pdf/club_milk_article_02_2554.pdf
- โชค บุญกุล : "FTA การค้าเสรี (ของผู้ได้เปรียบ)"
<http://www.farmchokchai.com/mobile/content.php?group=knowledge&id=knowledge&cid=422>
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. "ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12"
<http://www.sukhothai.go.th/mainredcross/71.pdf>
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. "ร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี(พ.ศ.2560-2579) และแผนภาพ
แนวทางการบริหารราชการของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา"
<http://rtpstrategy.police.go.th/web2013/ร่างกรอบยุทธศาสตร์แห่งชาติ>
- Dairy Development Program. "โคนม 59 พัฒนาคุณภาพดันราคานมขึ้น" สัตว์เศรษฐกิจ ปีที่ 32
ฉบับที่ 770 ปักษ์แรกกุมภาพันธ์ 2559
<http://dairydevelopmentprogram.weebly.com/blog-36153634361936603617362636403586/-59>
- ปราณิดา ศยามานนท์ "สังคมผู้สูงอายุ... โจทย์ใหญ่ที่ธุรกิจค้าปลีกต้องเตรียมรับมือ"
<https://www.scbeic.com/th/detail/product/1397>
- ศาสตร์พระราชา 'เศรษฐกิจพอเพียง' พัฒนา'ปท.-โลก' อย่างยั่งยืน
<http://www.matichon.co.th/news/166427>

คณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข “ยุทธศาสตร์การกำกับดูแลคุณภาพมาตรฐานนมโรงเรียน
ตลอดห่วงโซ่ : ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาในการขับเคลื่อนเพื่อความปลอดภัยนมโรงเรียนตลอดห่วงโซ่”
ปี 2559

Aiumlamai, S., Wangtal, A., Tanomkit, J. 2013. Food standard through whole supply chain to support the propulsion of strategy for food safety: Dairy milk.
Proceeding on 14th KVAC: Learning the Past, Planning the Future, Targeting One Health. Khon Kaen Thailand. : Kosa Hotel, Khon Kaen Thailand.